

నాటకాలు

భక్తి, జ్ఞాన, పురాణ, జానపద

సత్య హరిచ్చంద్ర - యక్ష గానము

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కుక మహర్షి

గురు నాటర మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శిఖ్య

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాచీ

గురు గౌరమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు శ్రీలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాబా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు చక్రవర్తి ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రకేశవర పరమారాధ్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్పుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020120001392

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none"> Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none"> INSA	<ul style="list-style-type: none"> Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	<ul style="list-style-type: none"> Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Author's Last Name																														
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Year																														
1850-1900					1901-1910					1911-1920					1921-1930					1931-1940					1941-1950					1951-
Subject																														
Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...																						
Language																														
Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu																						

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీ పరమేశ్వరాయనమః

సత్యహరిశ్చంద్ర - యక్షగానము

క॥ శ్రీగౌరీ హృదయేశ్వర । నాగకులాభరణ ప్రమథ నాయక శివ యో
సాగిలి మ్రొక్కెద నీకిక । బాగుగ శ్రీ మశురబాద పారి నివాసా ॥

క॥ పనిచెరువులదొరనిను నా । మనమున వినుతింతునయ్య మహావేడుకతో
పనిబూని నాదుకోర్కెల । కొనసాగగ జేయుమయ్య కోరికలలరన్ ॥

క॥ వీణాలంకృత పల్లవ । పాణి యలిసీలవేణి పద్మజురాణి
వాణి మ్రొక్కెద నిదె గీ । ర్వాణి నాజిహ్వామందు వసియించగదే ।

క॥ తలచెద జననీజనకుల । దలచెద నా గురులపాద తామరసములన్
దలచెద పూర్వకవీందుల । దలచెద కలికాలకవుల దప్పకమదిలోన్ ॥

క॥ లక్షణ శాస్త్రంబుల నే । వీక్షింపగ లేదు శాస్త్రవిధుడనుగాకన్
దీక్షవహించితి యా నిట । లాక్షుడె సర్వంబునకును రక్షకుడనుచున్ ॥

వ॥ ఇటుల నాయొనర్పంబూనిన సత్యహరిశ్చంద్ర యక్షగానము
నకు కథాక్రమం బెట్టిదనిన.

—(రంభ ఊర్వశి రాకడ)—

క॥ శ్రీలలన విభుని ప్రియసఖ । పాలాక్ష సురేంద్రవినుత పార్వతిరమణా
నీలగ్రీవ దయాకర । చాలగ నామదిలొ నిన్ను సన్నుతిజేతున్ ॥

దర్శు - ఆట

రంభోర్వనూలమమ్మా । వచ్చితిమిందు । రమణి ముద్దులగుమ్మా
రంభార సభలోన సరసులందరు మెచ్చ । అంభోరుహాక్షి మేమాటలాడెద
కుమ్మ ॥రం॥ సరసిజాక్షులమేకొమ్మా । భరతశాస్త్ర । సరణి దెలసితి

మోయమ్మా । కరమొప్పగా మానివరుల మానసమూను । గరిగించి
నిరతంబు మరుకేళి గూడెటి ॥రం॥ ధరణిలోపల వెలసినా । మశురబాద
పురమందు నివసించినా । గరళకంతుని పాదసరసిజముల మది । స్మరణ
యేమారక జనుడెంచితిమి యిందు ॥రం॥

చె-క । ఎందుండి మీరలిచటికి । పొందుగ నరుడెంచినారొ పూజోణు
లుమీ । రందంబుగ తెర వెడలియు । యిందలి సభవారికెల్ల ।
వినిపింపుడిక ॥

తెరవెడలుట దర్శు - త్రిపుట.

భామా తెరవెడలేదామోయమ్మా । మావార్తనీకు । ప్రేమా
తోడూత దెల్పెదమమ్మా । కాముని శుకముల ప్రేమవాక్కులతో ।
యీ మహిజనులకు నింపునుగూర్పగ ॥భా॥ తాళమృదంగధ్వనులతోడా ।
తాధిమి తకధిమియని । మేళవించియు ముదముతోడా । కాళ్ళనందియలు
ఘల్ఘల్ మనగను । పల్లవాధరిరొ బహుసుందరముగ ॥భా॥ నిండూ
వైభవము గులుకగాను । వరుసా ముప్పదియు రెండు రాగంబుల
పాటలతోనూ । దండి మశురబాద ధాముడై వెలసిన । కుండలి
భూషణుని కోరి నుతించుచు ॥భా॥

రంభ - ద్విపద.

చెలియరో మాయొక్క చరితంబు నీకు । వలనొప్ప దెల్పెద
వాంఛతో వినుము । అంబుధి జనితుల మమ్మరోమేము । రంభ నా
నామంబు రమణీలలామ । నాసఖ యూర్వశి నందురూ యీమె ।
వాసిగా మేమెల్ల వాసపు సభను । నృత్యగానములచే నెల్లవేళలను ।
అత్యంత విభవమున నలరారుచుండి । సురలతో కీడించి సుధయును
గోలి । చరియించుచుందుము సర్వవేళలను । ధరణి మశురబాద
ధాముడై నట్టి పరమేశ్వరుని చాల ప్రస్తుతించెదము ॥

దర్శు - ఆది

వారస్త్రీలము మేమోయమ్మా । చక్కదనమున నె । వ్యూరు
మా సాటిరారోయమ్మా । సారసాక్షి వాసపు సభలోపల । సారెకు
నాట్యము సలిపెడివారము ॥వా॥ శృంగార వతులము మేమోయమ్మా ।
మా దేహ కళలు బంగారమూను మించూనమ్మా । సంగడి కోలలు సఖ
మా కరములు । బొంగరములతో బోల్చు చనుగవలు ॥వా॥ హరిమధ్య

మధ్యము మాదోయమ్మా । కదళీ స్తంభముల । పరిహసించును మాపెం
దొడలమ్మా । సరసిజములతో సరియగు కన్నులు । తరుణీ నవపల్లవ
చరణంబులు ॥వా॥ ధరణీ మశూర బాదలోనా । నెలకొన్న శాంకరి ।
వరుసీ దలచేద నా మదిలోనా । సరగున నిప్పుడె సురపురిజేరగ । యగు
దేరిన మృదు యంచయానలము ॥వా॥

ప! అని ఇటుల వచించి రంభోర్వసులు వెడలిపోయినంతలో.

—(మాతలియను ప్రధానిరాకడ)—

దేవేందర్ కి సవారినికలే । బక్వాక్యం మచువాతాహై । హాతీ
ఘోడా ఊంట్ పాలకీ । రథపైదల్ సబ్ సాధీహై ॥దే॥ ధంకా తక్కు
నిషాన్ సే ఆబ్ దర్బారమె తశ్రీఫ్ లాతాహై । తెత్తీస్ కరోడ్ దేవతా
అవుర్ । రుషిముని యోసబ్ ఆతేహై ॥దే॥

మంత్రికి హాస్యకానికి వాదం మాటలు.

మం॥ చూప్ కామోష్, యేతమాం రోషినీ ఉజియాలాక్యాహై
హా॥ మహారాజ్ యహాభాగవత్ ఫేల్ రహేహై
మం॥ క్యా భాగవత్ ఫేల్ రహేహై
హా॥ రాజా హరిశ్చంద్రజీకే నాటక్ ఫేల్ రహేహై
మం॥ బహుత్ అచ్చాభిబర్ సునాయా, లేకిన్ యిస్ భాగవత్ కో
కో బన్వాయా.

హా॥ మహారాజేశీ॥ కొండాశంకరయ్య పాపాకార సే బన్వాయా
మం॥ కిస్నాస్తే బన్వాయా.

హా॥ దునియాభర్ నాం మషుహూర్ హూనేకేలియే, బేర్
సచ్చాయి పైలానేకేలియే.

మం॥ బహుత్ అచ్చా లేకిన్ యిస్ భాగవత్ కో కోబనాయా

హా॥ చెర్విరాల్ భాగయ్య కవీనే బనాయా.

మం॥ అచ్చా అబ్ మహారాజా యిందర్ దేవకి సవారీ ఆనే
వాలీహై మై పేళ్వా జాతాహుం గడ్ బడ్ నైకర్నా కామూప్.

హా॥ అజీమహారాజ్ ఆప్కానామ్తో జరా సునాయ్యయే.

మం॥ అచ్చా సునో,

మంత్రీ - దర్బ

మాతలియనే ప్రధానుడా । మహా । నీతి ప్రబంధ విశాలుడా ।
పాతకులై నట్టి బలురక్కసులబట్టి । ఘాత నొందించిన । ఘన బాహు
బలుడాను ॥మా॥ మారసుందర దివ్యకాయుడా । యస । మానసస్కీర్తి
సంపన్నుడా । పారవార గంభీరుడ వీరుడ । మేరుధీరుడాను మేటికోవిదు
డాను ॥మా॥ ధరణీ మశుర బాద వాసునీ । నేదలచేద మదినీ విశ్వేశునీ ।
సురనాథు మంత్రీనై సురలెల్ల బాగుడాగ । యరుదెంచితిని యిందు
యానంద మొప్పగ ॥మా॥

క॥ కన్నూర ధవళగాత్రా । దర్పక సంహార సకల తామస దళితా
సర్పవిభూషణ నినునే । నేర్పడగా మదిలో దలతు నింపుదలిర్పన్ ॥

దర్పు - ఆట

సురనాథుడరుదెంచెనూ । దశదిక్కుల । సురుచిరమును హెచ్చె
నూ । గరుడ గంధర్వ కిన్నెర కింపురుషులగూడి । కరమొప్పగా స్వేత
గజముపై నెక్కియు ॥సుర॥ భేరిదుందుభులెల్లనూ । భోరునమోయి ।
ధీరోదాత్తుడు వేగనూ । సారెకు దేవత నారీమణులెల్ల । నీరాజనము
లివ్వ భూరివై భవమూతొ ॥సు॥ అష్టప్రధానులునూ । దిక్పాలకు లరు
దేరగను వెంటనూ ॥ స్రష్ట సంతతి తన్ను నిష్టతో బాగుడాగ । దుష్ట
దానవులను దునుమాడి వేడ్కతో ॥సు॥ ధరలోన నుతికెక్కినా ।
మశురబాద పురవాసుడన మించినా ॥ కరిచర్మచేలూని చరణయుగ్మం
బూను । మరిమరి తనయొక్క మదిలోన దలచూచు ॥సు॥

ద్వా-క॥ స్వామిమిరెవ్వరోకా । మిమహిమలు మీదు కళలు
మివై భవమున్ । సామాన్యమనగరాదిక । ప్రేమతో తెర వెడలు
డయ్య సేవలోన ర్తున్ ॥

తెర వెడలుట - దర్పు - ఆది

ఇందుగ్రిడానూ । వినర దేవేందుగ్రిడానూ । సాంద్ర విభవుడను
సద్గుణ నిధుడను । చంద్రముఖుడ నిస్తంద్ర శూరుడను॥యిం॥ ధీరుడానూ
రణజయ శూరుడానూ । పారవార గంభీర హృదయుడను । కోరికతో
సభ జేరవ స్తినిటు ॥యిం॥ శీలుడానూ । శచీలోలుడానూ । మేలుమశుర
బాద పోలులొ వెలసిన । నీలగళుని మది చాలగ దలచెద ॥యిం॥

ఇం-సీ॥ వినర ద్వారకనాదు వృత్తాంత మెల్లను । వినుపించెదను
నీకు వేడుకలర । స్వర్గలోకమును నిర్ర్గళంబుతో నేనుపాలించుచుందును
బలుముదమున । నాయొక్క భార్యయు నారీశిరోమణిన్ । శచీదేవి
యందురు సకల సురలు । సుతుడు జయంతుడు నతిసుందరాంగుడు ।
మతిమంతుడౌ బృహస్పతియు గురుడు । మేరుధీరుడ రణరంగ శూరు
డాను । పాశశాసనుడండ్రునక బలుముదమున । యీడులేకను ముప్పది
మూడుకోట్ల । సురలపాలింతు నెవ్వేళ కరువుదీర ॥

దర్శు - అది

పురందరుడ రణ ధురంధరుడ శ్రీకరుండ శ్రేయస్కరుండరా ।
 దురాంధకారుల ధరణ గూల్చి భూ । భారంబు మాన్పిన శూరుండరా ।
 పు॥ దేవాధిపుండను ధీలోలుడను నే । భావజ శతకోటి తేజుడా ।
 సావధానమని తీవిన్ జలంగగ । దేవలోక మేలు వాడరా । ॥పు॥ హిత
 మతి శచీసతీ పతిని శ్రీ । పతికి ప్రియసోదరుండరా । యతివతీ బృహ
 స్పతికి శిష్యుడ । దిటీదేవి నూనుండరా ॥పు॥ ధరణ మశురబాద
 పురిణ వెలయు శంకరున్ నామదిని దల్తురా । వరంబు లిమ్మని నిరం
 తరము సుస్థిరంబుతో ప్రార్థింతురా ॥పు॥

దేవేంద్రుడు సభజేయుట దర్శు - ఆట

సభజేయుదమా । మాతలి నేడు ॥స॥ శుభకరంబనివేగ సకల
 నభచరులు బహు సంతసింపగ । రభసమున రంభోర్వసులు బలు
 రమ్యముగ నాట్యంబు సల్పగ ॥స॥ పండితులునూ । గాయకులును॥పం॥
 నిందుముదముతో వారు మనల క । ఖండముగ దీవనలొసగంగ । దండి
 గను రిపు తండములబల్ గుండెలదరగ మండితంబుగ । భేరిధ్వనులూ ।
 భోరున మ్రోయగానూ ॥భే॥ సారెసారెకు మశురబాద పౌరమందిర
 మందు వెలసిన । మారసంహారు చరణముల మన మానసంబున స్మరణ
 జేయుచు ॥స॥

ప॥ ఈ ప్రకారంబుగా యింద్రుండు సభచేసి కూర్చున్నంతలో.

ఋషులు రాకడ దర్శు - ఆట

దేవమానులమూ । వచ్చీతి మిందు । ధీవిశాలురమూ । భావ
 శుద్ధిగల భక్తులకెల్లను । దీవన లొసగిన దివ్యజ్ఞానులము॥దే॥ వేదవేద్యు
 లమూ సచ్చిదానంద । మోదమానసులం । నాదుబిందుకళ నంటిచరిం
 చుచు । సాధువృత్తితో జగతిలో వెలసిన ॥దే॥ తత్త్వవేత్తలమూ । అరి
 వర్గరహితులము సత్యగుణ హితులం । నిత్యానిత్య వివేకపరులమై । సత్య
 వ్రతుల సగత్యము బోచెటి ॥దే॥ యోగాభ్యాసులమూ । పంచవిష
 యాది । భోగరహితులమూ । బాగుగ మశురా బాదలొ వెలసిన ।
 నాగభూషణుని సభినుతి జేతుము ॥దే॥

ద్యా-వ॥ అయ్యా పరమ మునీంద్రులు మీమీ నామధేయంబు
లీ సభవారికి వినంజేసి కర్ణానందము గావింపుడు

వశిష్ఠుని వాక్యము

కం॥ అష్టాంగ యోగములనే । నిష్ఠతో సాధించినాడ నిర్విఘ్న
తను వ । శిష్యుడ నామము వినరా । స్రష్టకు పుత్రుండనేను । సన్ముని
హితుడ౯॥

విశ్వామిత్రుని వాక్యము

కం॥ జనపతి గాధికుమారుడ । ఘనమైన తపోధనుండ కరుణ
హృదయుడన్ । మునిజన శ్రేష్ఠుడ శిష్యుడ । విను విశ్వామిత్రుడందు ।
వేడ్కచెనన్న౯ ॥

బృహస్పతి వాక్యము

కం॥ సురులకు సురనాథునకును । గురువర్యుడ సకలశాస్త్ర ।
కోవిదుడనునే । పరమార్థ వినోదుడన౯ । కరమొప్ప బృహస్పతండు
గదరావారి ॥

నారదుని వాక్యం

క॥ సారస గర్భుని పుత్రుడ । ధీరతో ముల్లోకములను । దిరి
గెటి వాడ౯ । కోరికతో జనుదెంచితి । నారాయణు దలతునెపుడు ।
నారదుడనురా ॥

వ॥ ఇటులరుదెంచిన రుషిపుంగవులను దేవేంద్రు డర్ఘ్య పాద్యాది
విధులతో పూజించి ఉచితాసనంబుల గూర్చుండ నియమించి యేమను
చున్నాడన.

యింద్రునికి వశిష్ఠునికి వాదం - దర్వు - ఆట.

యిం॥ దేవమౌనులారా । మీరలు । దెల్పుడి నాతోనూ । భావ
మలర నొక ప్రశ్న జేసెదను । భావ్యము తోడుతనూ ॥

వశి॥ అనిమిషేంద్రనీదూ । మనసున । జనియించిన విధమూ ।
విన జేయుమునీ ప్రశ్నకు త్తరం । బును నొసంగెదామూ ॥

యిం॥ మూడులోకములనూ । మీరలు । వీడక తిరిగెదరూ ।
అడి తప్పని యవనీశ్వరు డెవ్వాడొ దెల్పుడికనూ ॥

వశి॥ ధరణిలోన వెలయూ । నయోధ్యా పురమును పాలించూ
వరగుణాఢ్యుడా హరిశ్చంద్రుడు । వాక్కు శీలుడతడూ ॥

యిం॥ అంతపాటివాడా । నరవరు । డంతసత్యవ్రతుడా । యింతటి
వానిని యెన్నడెరుంగను । యెవరు జెప్ప విననూ ॥

వశి॥ శంకలేక వీనూ । అతడుత్రి । శంకుని పుత్రుడునూ । పంకజ
మిత్రుని వంశసంభవుడు । బలపరాక్రముండూ ॥

యిం॥ సరెమెచ్చితి నేనూ । యాతని । సచ్చరిత్రమూను । ధర
వెలసినశ్రీ మశురబాదపురి । ధాముని సాక్షిగనూ ॥

వ॥ అనిన విశ్వామిత్రుండు కోపంబునలేచి వశిష్ఠునితో.

విశ్వా-కం॥ దేవసభా మధ్యంబున । నీవిధమున కల్లలాడ నీకుం
దగునే । భూవల్లభుడెడను స । త్యావాక్యము లాడుచేడ । ధర్మ
విహీనా ॥

వశి-గీ॥ నిజము బల్కినంత నీయొక్కమదికింత । నిష్ఠురంబుదోచ
నేమిఫలము । కయ్యమునకు నిట్లు కాలుదూర్చుటదేల । సహజ గుణము
నీకు చాలుచాలు ॥

వాదం - దర్వు - ఆది.

విశ్వా॥ వరేవశిష్ఠా సురేంద్రు సభలో । నరాధముని పెంపు జేసి
యున్ । మొరంగెదవు నొడలెరుంగకనునే । నెరుంగనాయాభూపాలునిన్ ॥

వశి॥ కరుణావిరహిత కాళిక నీదగు । విరసము చాలింపవేటికిన్ ।
సరస గుణాత్ముడు సత్యశీలుడా । హరిశ్చంద్రు దూరనేటికిన్ ॥

విశ్వా॥ లంచగొండి నీశిష్యుడౌటయా । కొంచగాని గొప్పజేసి
యున్ । మంచివాడటని యెంచిబల్కెదొ । పంచముడనోరుమూయకన్ ॥

వశి॥ కొరగాని కూతలేల గూసెవు । పురందరుని మోలనిట్టురా
గిరుల్ గుంకి సాగరంబులింకిన । నరాధిపుడు సత్యమాడురా ॥

విశ్వా॥ మహిన్ వెలయుశ్రీ । మశూరబాదా । యహింద్రభూషుని
సాక్షిగా । మహేంద్రు నెదుటనె ప్రతిజ్ఞ జేసెద । మహిపాలు నోడింతుగా ॥

విశ్వా - కందార్దము - జుల్వ.

ఓరి వశిషా వినరా । సారసహిత వంశుడౌ హరిశ్చంద్రునితో ।
యేరితి నై న నేనిక । సారెకు బొంకించువాడ ॥ శపథంబు బూనియుంటి
నేడూ । నీయప్రకమమును బయలుపరతు చూడూ । కూరిమి నీశిష్యకోటి
జేరిన వాడగుటచేయా । ధారుణిపతి పక్షమయ్యి । యీరితిగ భాషిం
చెవు ॥శ॥

వళి - కందార్థము - ఆట.

కొంచపు గుణమున పార్థివు । నెంచక నిందించనీకు । నేమి
ఫలంబౌ । యంచిత గుణనిధి యతని వి । రించియు బొంకింపలేడు ॥
నీవెంత పోరా । కౌళికనాతో నిష్ఠూరమేరా । మంచిమాటలచే వచించు
చుంటివి నీకు । వంచన పాలయ్యే వదిసీవు దెలియావు ॥నీ॥

విశ్వా - కందార్థము - జుల్వ.

అందరు మునీశ్వరులును పు । రందరుడును సురలు నుండ ।
లావుగ నతనికా । డెందమున సిగ్గుజెందక । మందమతీ బొగిడితీవి ।
మదువును గోరితివా నోవళిష్ఠా ॥ జ్ఞానమనునది మరచితివా నీతిభ్రష్ఠా ।
అందరు విన వానినోట నన్యతములాడింతుననుచు । బంధురముగ నే
ప్రతిజ్ఞ బన్నితి నీవేశవినుము ॥మధు॥

వళి - కందార్థము - ఆట.

దేవేంద్రు నెదుట జెప్పెద । నీవా హరిశ్చంద్రవిభుని । నెట్టుల
నైనా । భావంబు దొరల జేసిన । మావారలు నన్నుజూచి ॥ మరి ఛీ
ధూ యనగా । జంధ్యముదెంచి । మరినేబోయెదగా । నీవన్న యటు
లాను నీవు జేయకయున్న । నీవేమి యోడేవు నిందరు వినదెల్పు ।
యోవిశ్వామిత్రా । యోచించుకో యోగాధి పుత్రా ॥

విశ్వా - కందార్థము - జుల్వ

నానారీతులొనర్చియు । నేనాతని బొంకనేతు । నిక్కము
యటుగా । దేసీయెడ హరిశ్చంద్రుని । కేనిత్తును యింద్రపదవీ ॥ యెం
తేనియు సంశయింపకాను । రవ్వంతయు నామాట దప్పబోనూ । పంత
ముతో నాదుతపః ఫలమాతని కర్పించెద । సంతసమున దేవమునీశ్వరు
లెల్లను మెచ్చునటుల ॥యెం॥

వ॥ అని యిటుల వాదించుచున్న వళిష్ఠ విశ్వామిత్రులం జూచి
దేవేంద్రుం డేమనుచున్నాడన.

యిం-గీ॥ మీరలిటువలె వాధింప మేలుగాదు । శాంతిజెందుడు
సంధ్యాది సమయమయ్యె । నేటికీసభ జాలింతు మేటిదయను । దలపు
డింకను న్నాపెని ధర్మవిధులు ॥

వ॥ అనిన మునీశ్వరులు మొదలగువారలు తమతమ యాశ్రమం
బులకు వెడలిపోవుటయు సంత,

చంద్రమతి వేషం రాకడ.

క॥ శ్రీకాళీ విశ్వేశ్వర । కాకోదర భూషసకల కారుణ్యనిధి
పాకాసురారి సన్నత । సాకల్యము నిన్ను మదిలో సన్నుతిజేతున్॥

దర్శు - ఆట.

శ్రీకాళీపురవాస చిద్రూపి హృదయేశ విశ్వనాథా । వో పాకారి
వినుత గోపతి వాహనారూఢ విశ్వనాథా ॥౧॥ పన్నగా భరణా యా
పన్న రక్షణదేవ విశ్వనాథా । నా । విష్ణుప మాలించి వేడూకతో
బోవు విశ్వనాథా ॥౨॥ కరిచర్మచేలా యో కాలకూటవిభక్ష విశ్వ
నాథా । వో దురితాపహర పూర్ణ కరుణసాగర దేవ విశ్వనాథా ॥౩॥
ఫాలలోచన శూల పాణి మృత్యుంజయ విశ్వనాథా । ధీ । లోలా
సజ్జనపాల లోకశరణ్యాశ్రీ విశ్వనాథా ॥౪॥ భాసురమౌ మకుర బాద
మందిరవాస విశ్వనాథా । భాగ । దాసవందిత చిద్విలాస సర్వేశ్వర
విశ్వనాథా ॥౫॥

చె-క॥ గిరిరాజతనయ భర్తను । స్మరియించుచు వేడుకలర ।
సఖయలతోడ౯ । యరుదేర మీరలెవ్వరొ । తెరవెళ్ళియు దెల్పవమ్మ ।
దివిజులు మెచ్చన్ ॥

చం-క॥ సారసనేత్రిరొ నీవును । కోరినయటు తెరనువెళ్ళి ।
కొమరొప్పగనా । చారిత్రంబును దెలిపెద । సారెకు సభజనులు వినియు
సంతసమొంద౯ ॥

తెరవెడలుట దర్శు - త్రిపుట.

దేవినే । చంద్రమతి దేవినే ॥ దేవిని వినునా భావములోపల ।
నేవేశను పతిసేవలు గోరెద ॥దే॥ యింతినే । కందర్పునిచేతి బంతినే ।
సంతసమునదాసి కాంతలు గొల్వగ । దంతియానమున తరలిటువచ్చితి ॥
దే॥ శీలానే । సద్గుణముల జాలనే । మేలు మశూరబాద పోలులో
వెలసిన । కాలకంధరుని లీలలు గోరెటి ॥యిం॥

ద్వి ప ద

వినుగజయాన నా విధమెల్లనీకు । పనిబూని వినుపింప పండువై
దోచు । ధరలోన నయోధ్య పురము మాయూరు । తరమె వర్ణింప
భూతలదాల్చుకై న కోటలు పేటలు గోపురంబులూను । నీతైన భవన
ముల్ నిగనిగ మెరయు । చంపక సురపొన్న జాజితోటలూను । యిం
పైన కొలనులు యెందుజూచినను । రథగజ తురగముల్ రమణీయ
భటులు । చతురత గల్గిన జనసమూహంబు । వేదశాస్త్రపురాణ విధులు
భూసురులు । సాధుసత్పురుషులు శాంత హృదయులును । శస్త్రాస్త్ర
విద్యలో చతురులై నట్టి । శాత్రుత భీకరుల్ ఊత్రియోత్తములు । అల
కుబేరునకై న నప్పిచ్చునట్టి । సలలితవై భవుల్ సద్వైశ్యజనులు । సేవక
వృత్తిలో జీవించునట్టి । భావశుద్ధియుగల్గ బలుశూద్రజనులు । ఆపట్టణము
నేలు నతివై భవమున । భూపాలవర్చ్యుండు భూరివిక్రముడు । సత్యసంధుడు
హరిశ్చంద్ర భూపరుడు । నిత్యసద్ధర్మంబు నెరవేర్చువారు । నాప్రాణ
నాధుండు నాతిరో వినవే । యేప్రాద్దు మశూరబాదీకుని దలతు ॥

దర్శు - ఆది.

మతిమంతురాల వినవోయమ్మా । నాపేరుచంద్ర మతియాని
యందురే ముద్దుగుమ్మా । సతతము నాదగు పతిశ్రీపతియని । పతివ్రతనై
వేర్పడగ జరించెద ॥మ॥ హోటకాంగీని వినవోయమ్మా । నాసరివారలో
మేటివహించిన దానవమ్మా । పాటలగంధిరో పరిచారకులతో నీటు
గుల్కగను నిటకేతెంచితి ॥మ॥ తనయుండు లోహితాస్యుడమ్మా మా
వై భవమెన్న తరమా రవివంశజులము మేమమ్మా । పనిబూని మశూర
బాధలో వెలసిన । మనసిజ వై రిని మదిలోదలచెద ॥మ॥

వ॥ అని చంద్రమతీదేవి యిటుల వచ్చించి వెడలిపోయినంతలో.

—(హరిశ్చంద్రుని వేషం రావడం)—

కం॥ శ్రీకైలాసనివాసా । పాకారి ప్రముఖవినుత । పన్నగభూషా
లోకేశ్వర వరమేశ్వర । నీకు మొక్కెదనునన్ను నేలుము శంభో॥

దర్శు - ఆట.

రాజరాజనమించెనూ । శ్రీమదయోధ్య రాజేంద్రు డేతెంచెనూ ।
రాజసన్నిభమైన తేజంబు విలశిల్ల । భూజనములనేలె పుణ్య చరిత్రూడు॥
రా॥ మణికిరీటము దాల్చెనూ । కుండలమూల । మహాకాంతి శోభిల్లనూ ।
దినమణి వంశూడు ధీజన లోలుడు । మనసీజగూపుడు మంజులభాషుడు ॥
రా॥ మతిమంతులౌ మంత్రులూ । వెంబడిరాగ । చతురత గలశూరులూ ।
హిత పౌరోహితులు సద్గతి దెల్పుచుండాగ । కుతుకంబుతోడ తానతి
వైభవంబూన ॥రా॥ వారాంగనలునాడగా । వరుసతో జయ । భేరిధ్వ
నులు మోయగా । ధీరోధాత్తుడు సద్విచారుడు శూరుడు । పారవార
గంభీరము తోడుత ॥రా॥ ధరణీలో నుతికెక్కినా । మశూరబాద । పుర
మందు విలసిల్లినా । గిరిరాజవరపుత్రి । వరప్రాణలోలూని । స్మరణయే
మారక సభకు జేరగనేడు ॥రా॥

ద్వైతక॥ కంతుజయంత వసంతుల । కాంతిని మరపించుదేహ ।
కళగుల్కెడు భూ । కాంతులమీరెవ్వరొకో । సంతోషముతోడదెల్పు
సభవారు వినన్ ॥

తెర వెడలుట - దర్శ్య

రాజా । హరిశ్చంద్రమహా । రాజా ॥ రాజరాజమహా రాజకంఠీ
రవ । భూజన వినుతుడ పుణ్యచరిత్రుడ ॥రా॥ శూరా । శత్రుజన గర్వ
హారా । మేరుగోత్ర సమధీరవార్ధి గంభీరవీర ! శృంగార శరీరుడ ॥రా॥
శీలా । అయ్యోధ్య నగరీ పాలా । మేలుమశురబాద ప్రోలుతా వెలసిన
ఫాలలోచనుని భక్తియుక్తుడను ॥రా॥

హరి - ద్విపద

వినర ద్వారకనాదు వృత్తాంతమంత । పనిబూని నీకునేర్పడదెల్పె
దాను । మాయూరు సయ్యోధ్య మహానగరమండ్రు । దేవేంద్ర పురి
వోలె దీపించుచుండు । ద్వాదశి యోజనాల్దినర విస్తీర్ణ । మేదిశగన్గొన్న
నెంతొ వైభవము । సదమలశేదశాస్త్రప్రౌఢులైన । చదువనేర్చినయట్టి
సద్రాహ్మణులును । గజవైరితోనైన కదనంబుజేయు భుజవిక్రమోన్న
తుల్ భూరిక్షత్రియులు । అలకాధి పతిసరి దులదూగుచుండు । సలలిత
వైభవుల్ సద్వైశ్యజనులు । సేవకవృత్తిలో స్థిరత చరించు । భావశు
ద్ధియుగల్గ బలుశూద్రజనులు । యిటువంటిరాజ్యంబు నెల్లవేళలను ।
పటుతరంబుగజేలు ప్రభుడనువినర । అత్యంత ప్రియముతో యవనీజనులును ।
సత్యవంతుడు హరిశ్చంద్రుడటంచు । నిన్ను బలచెదరు నా నాతిచంద్రమతి ।
సన్నతాంగియుమహా సాధ్వీలలామ । సుతుడు లోహితుడు వాడతి
సుందరుండు । సతతంబునామది సర్వేశుడలతు ॥

దర్శ్య - ఆది.

సూర్య వంశాంబుధిపూర్ణ చంద్రుడా । సత్కార్యాచరణుండ
నునే హరిశ్చంద్రుడా । కార్యధైర్య సాహస వర్మడనౌ । దార్యగుణుం
డను నమితయశుండను ॥సూ॥ సత్యవాక్కిలన తత్పరుండరా । అత్యంత
సమృద్ధి వైభవుండరా । నిత్యానిత్య వివేకమతుండను దైత్యదమనుడను
ధరణీశ్వరుడను ॥సూ॥ మారశతకోటి విజితగాతుగ్గిడా । అసమాననీయుండ
త్రిశంకుని పుత్రుడా । మేరుగోత్రసమధీగుడ వీరుడ । పారావార గంభీర
హృదయుడను ॥సూ॥ ధరణి మశూరాబాద వాసుని । నేడలచెదనెపుడు
శ్రీవిశ్వేశునీ । వరుసతోనాసరి వారలు భళియన । కరమొప్పగసభ కతు
దెంచితి నిటు ॥సూ॥

హరిశ్చంద్రుడు - సభ జేయుట-దర్శన

సభ జేయుదామిప్పుడూ । మంత్రవర్య । సభ జేయుదామిప్పుడూ
యుభయ పార్శ్వములందు నుచితాసనంబుల । నభచరల్ గూర్చుండ
రభసంబు తోడుత ॥స॥ పండితుల్ కవివరులు । గాయకసత్య । మండితుల్
భూసురులు । నిండువేడుకతో యాఖండ వై భవమొప్ప । మండలేశ్వరు
లెల్ల మరిమరిబొగుడాగ ॥స॥ వారాంగనలు నాడగా సారెకుజయ ।
భేరి ధ్వనులు మ్రోగగా । కోరిశత్రులయొక్క గుండె లవిసిపోగ పార
వార గంభీరము విలసిల్ల ॥స॥ ధరణీలో నుతికెక్కినా । మశురబాద ।
పురమందు విలసిల్లినా । సరసిజారిమౌళి చరణ పంకజమూల పరిపరి విధ
మూల బ్రస్తుతి జేయుచు ॥స॥

వ॥ యిటుల వా హరిశ్చంద్రభూపాలుడు సభ జేసి కూర్చుండి తన
మంత్రీయగు కీర్తి శేఖరుని జూచి యేమనుచున్నాడన.

వాదం - ఆట

రా॥ మనయూరిజనులు ఊమముగా నున్న వారే కీర్తివంతా । నే
వినగోరువాడను వినుపింపుమిప్పుడు కీర్తివంతా ॥

మం॥ మీయొక్క కృపవల్ల మేదిని జనులంత రాజవర్యా । వార
లేయపాయములేక నింపూతోనుండిరి రాజవర్యా ॥

రా॥ జార చోరులబాధ జారదోలియు భటులు కీర్తిసేఖరా ।
యాజ్ఞ । మీరక వారెల్ల మెలగుచుండిరెదెల్పు కీర్తిశేఖరా ॥

మం॥ జగదీశ మీయాజ్ఞ శిరసావహించియు రాజవర్యా । వారు
మిగుల జాగ్రతతోడ మెలగుచుండిరయ్య రాజవర్యా ॥

రా॥ వలనొప్పమనకు లోబడియుండు రాజులు కీర్తిశేఖరా । కప్ప
ముల గట్టుచుండిరే యలబడియునులేక కీర్తి శేఖరా ॥

మం॥ హరిభీకరులు మీరలానతిచ్చినయట్లు రాజవర్యా । యా
ధరణీ పాలురకిస్తు ధనము జెల్లించిరి రాజవర్యా ॥

రా॥ భాసూరమౌ మశుర బాదలో వెలసిన కీర్తిశేఖరా । చిద్వి
లాసుడైన నిటలాతుడె మముబ్రోచు కీర్తిశేఖరా ॥

వ॥ అని యిటులనుచున్నంతలో విశ్వామిత్రుం డరుడెంచినంజూచి

యెదురేగి యర్ఘ్యపాద్యాది విధులంబూజించి హరిశ్చంద్రభూపాలుం డేమ నుచున్నాడన.

హరి-కం॥ దండము గాధికుమారా । దండము కరుణా సముద్ర ।
తాపసచంద్రా । దండమఖండల పుణ్యా । దండము శాంతి స్వభావ
దండము స్వామీ॥

వి-క॥ వర్ధిల్లుచు హరిశ్చంద్రా । వర్ధిల్లుము భానువంశ వారధి
చంద్రా । వర్ధిల్లు ధర్మరక్షణ । వర్ధిల్లుము నీకు శుభము । వర్ధిల్లు భువి॥

వాదం - దర్శ్య - ఆట.

రా॥ మీరిందు వచ్చుట మిగుల శుభంబాయె తాపసేంద్రా । నా
కోరిక ఫలియించె కొనసాగె పుణ్యంబు తాపసేంద్రా ॥

వి॥ ఘనమైన నొకకార్య మునుగల్గి వచ్చితి రాజచంద్రా । నే
వినుపింతు నాయొక్క విధమెల్ల నీకును రాజచంద్రా ॥

రా॥ మీరు గోరినకోర్కె మేరనొప్పదీర్తు తాపసేంద్రా । వో
కారుణ్య హృదయనే కల్లలాడగబోను తాపసేంద్రా॥

వి॥ కృతువొక్క టొనరింప కాంక్షనామదిగల్గె రాజచంద్రా ।
అందు కతిధీనై నీవద్ద కరుదెంచినాడను రాజచంద్రా ॥

రా॥ యేమి గావలెమీకు యేర్పరించుడి నాకు తాపసేంద్రా । నే
ప్రేమతో నొసగెద స్వామియాక్షణమందె తాపసేంద్రా ॥

వి॥ ద్రవ్యహంభచెనిందు దరలి వచ్చినాడ రాజచంద్రా । నీ
యవ్యయ గుణమూకు నానందమొందితి రాజచంద్రా ॥

రా॥ వలచినంత ధనము గొలచుక । పొండయ్య తాపసేంద్రా । యీ
యిలను మశురబాద యీశుడు మెచ్చగ తాపసేంద్రా ॥

వ॥ అనిన విశ్వామిత్రుం డేమనుచున్నాడన.

క॥ కరిపై నెక్కి నరుడు నిజ । కరమున మాణిక్య మెగురగా వైచిన నెం
తరుగునొ నింతటిద్రవ్యము । ధరణీశ్వర యొసగునాకు దానంబనుచు॥

వ॥ అనిన హరిశ్చంద్రుం డేమనుచున్నాడన.

క॥ సరెసరె కొంచమునకుమీ । రరుదెంచితిరేల శిష్యు నంపించినచో
మరిమీదు యాజ్ఞ దప్పక । కొర తేమియులేకధనము కోరినొసగుదు॥

వాదం - దర్శ్య.

హ॥ కోరినంత ధనమూ । నొసగెద । కొనుడిదె మునివర్యా ।
సారెకు మీపద సరసిజాతముల సన్నుతి జేసెదనూ ॥

వి॥ భళిభళిమెచ్చితిసి । సీధృఢ । భక్తికినామదిసి । యిలలోనీవలె
భూపాలునివే నెందుజూడలేదూ ॥

హ॥ పరమ తపోధనులూ । ననుగొ । పృగదల్చకుడికనూ । కరువు
దీర మీ కోరిన ద్రవ్యము । గై కొను డొసగెదనూ ॥

వి॥ కావలసిన యపుడూ । వచ్చియు । గై కొనిపోయెదనూ ।
భూవర నప్పటి వేళల నీవిక బొంకవలదు వినుమీ ॥

హ॥ పలికి బొంకుటకునూ । నేమహ । పాపమనెంచెదనూ ।
కలలో నైతము నెంచకు డటువలె । కరుణాకరమీరూ ॥

వి॥ భాసురమైనట్టి । మశురా । బాద మందిరుండూ । వోసుగుణా
కర నిన్ను బ్రోచును । వొప్పుగ నెప్పుడును ॥

వ॥ అని పలికి విశ్వామిత్రుండు అటనుండి వెడలి మాయమృగం
బుల సృజించి అయోధ్యాపుర ప్రాంతంబుల నుండెడు పైరు పంటలపై
బారవిడచిన కర్షకుల బాధలకు తాళజాలక.

దర్శ్య॥ రావోయి పోదాముమనము రాంరెడ్డి । మన । రాజుగారి
వద్దకిపుడు రంగరెడ్డి । పారోయి యీజంతువూల । బాధలు లావాయె
మనకు । పైరుపంటలన్ని వేగ పాడయ్యే ప్రొద్దునేడు ॥ రా॥ జొన్నచేను
లన్ని నేడు చెన్నరెడ్డి । పండి । గున్నపాలయ్యేసుమ్మి గోపిరెడ్డి । అన్న
లార రబ్బిపంట మన్నులోన గలసిపోయె । యెన్నడిట్టి కరువుకాల మెరు
గము యిన్నాళ్ళవరకు ॥ రా॥ నక్కలూ తోడేళ్ళబాధ చెన్నరెడ్డి । నే ।
నెక్కడాను జూడలేదు యెంకిరెడ్డి । దుక్కినట్టి పొలముజూడ దుఃఖ
మొచ్చుచుండెనాకు । మక్కచేచులన్ని నొకటి దక్కకుండ చేటునొందె ॥
రా॥ ధారుణీ మశూరబాద ధర్మరెడ్డి । యా । మారసంహరూని దలచి
మల్లరెడ్డి । యేరీతిగ నైనరాజు వేటకూబై లెల్లుమనుచు । సారె సారె
కూను వారి చరణమూల నొరుగుదాము ॥ రా॥

వ॥ అని యిటులరుదెంచి కాపువారు హరిశ్చంద్రుని పాదంబులపై
బడి యేమనుచున్నారన.

రాజుకు రైతులకు వాదం - దర్బు - ఆట.

కా॥ దండము దండాము మీకు రాజవర్యా । మా । గండములను కడతేర్చుడి రాజవర్యా । పుండలేము పుండలేము యూరిలో నిన్నాళ్ళ వలె । దండిగా రక్షించుమాకు దారిదోచకుండెనయ్య ॥దం॥

రా॥ భయముజెందబోకుడి వో కాపులార । మీ । కభయమిచ్చి నాడనిదుగో కాపులార । రయముతో వచియింపుడిమీ రాకడేమొ తెలియదాయె । నయముగూర్చు వాడమీకు । నమ్ముడి నావాక్యములను ॥

కా॥ క్రూరమృగము లెల్లవచ్చి రాజవర్యా । పంటలు । కొల్ల బెట్టుచుండెనయ్య రాజవర్యా । యేరీతిగ తాళుదూము । యేమిసేతు మయ్యమేము । మారాజా మాబాధమాన్పి మమ్ముల రక్షింపుమయ్య ॥

రా॥ అంతమాత్రమునకెమీరు కాపులార । మదిలో । చింతనొంద తగదుమీకు కాపులార । పంతమూతొ వేటకునే బైలువెడలి వచ్చి వాటి । నంతుబాపెదానుమీకు సంతసంబు గూర్చెదాను ॥భ॥

కా॥ పన్నులెట్లు గట్టుదుమయ్య రాజవర్యా । వొక్కపైసచేత లేదుమాకు రాజవర్యా । యెన్నడైన యిట్టియాప దెరుగజాలమయ్య మేము । కన్నతల్లిదండ్రులవె కరుణజూడు మ్రొక్కెదాము ॥దం॥

రా॥ పన్నులడుగ బోనుమిమ్ము కాపులార । మీకున్నవేళలొ జెల్లింపూడి కాపులార । పన్నుగా శ్రీమశురాబాద పార్వతీకుల పాద పద్మము । పున్నదీ నేమరువకామీ । కున్న వెరపు దీర్చువాడ ॥భ॥

హ-వ॥ కాపులారా భయంబుడిగి మీమీగృహంబులకు బొండు నేను రేపే వేటకరుడెంచి యామృగంబుల నన్నిటి ద్రుంచుదునన యా కాపులు వెడలిపోవుటయు నంత మంత్రంజూచి.

హ-గీ॥ మంత్రశేఖర వినునేడు మనమువేట । కరిగి దుష్టమృగం బుల దరిమి జనుల । భయము వెసదీర్చి వత్తమీ వార్తనిపుడు । పట్టణం బున జాటింప బంపుమీవు ॥

వ॥ అనిన మంత్రవర్యుం డట్లుతేయని వెడలిపోవుటయు నంతలో చంద్రమతీదేవి యరుడెంచి భర్తతో నేమనుచున్నదన.

చం-గీ॥ ప్రాణనాయక మీపాదపద్మములకు । దండమర్పించు దానను దయతోనాదు । మనవి యాలించి మన్నించి మదిలొ గల్గ । చిన్నికోరిక దీర్తురం చెన్నుదాన ॥

హ-క॥ మానినిమణి నీమది నను । మానంబును జెందబోక మది
గల కోర్కె॥ యేనాడి విన్నవించుమి । పూనికతో దీర్చువాడ ।
పాలుపొందంగ॥

వాదం - దర్వు

చం॥ మృగవేటలాడగ మీరువెచ్చెదరని ప్రాణనాథ । దాసి
మగువ లందరుబల్కు మరినేను వినియుంటి ప్రిణనాథ ॥

రా॥ దుష్టమృగములు ప్రజల కష్టపెట్టుచునుండె ప్రాణనాయకీ ।
వాటి । నష్టంబు గావించి నరుదెంతు త్వరలోను ప్రాణనాయకీ ॥

చం॥ వచ్చెద మీవెంట వనవిహారముసేయ ప్రాణనాథ । నే ।
నచ్చటి వింతాలు నరయాగ మదిగోరె ప్రాణనాథ ॥

రా॥ వలదు నాతోగూడ వచ్చుట తగదేవో ప్రాణనాయకీ । యా
ఖల మృగంబులజూచి కాంతరో జడిసేవు ప్రాణనాయకీ ॥

చం॥ మీరుయుండగ భయ మేలగల్గునునాకు ప్రాణనాథ । వో
ధారుణీశ్వరనాపై దయదల్పు మ్రొక్కెద ప్రిణనాథ ॥

రా॥ మోరాటవులదిరుగ కోర్కె నీకదియేల ప్రిణనాయకీ ।
త్వరలో । జేరవత్తునిందు సారసనయనీవో ప్రిణనాయకీ ॥

చం॥ క్షత్రియ కులమందు జనియించియుంటి నీ ప్రిణనాయకా ।
స । క్షత్రియవతిమీదు సతినయ్యి జడిసేన ప్రిణనాయకా ॥

రా॥ మగువ నీమాటకు మదిసంతసంబాయె ప్రాణనాయకీ ।
నిన్ను । జగతీ మశూరబాద జగదీశ్వరుడె బోచు ప్రాణనాయకీ ॥

రాజు - కందార్దము - ఆట

వనితామణి వినుమిప్పుడు । వనికిని నాపెంటనీవు । వచ్చుట
తగునే । వనరుహలోచన యందలి । మనమృగముల జూచిభీతి ॥దర్వు॥
గనియెదవబలా । నామాటలు వినుగుణశీలా ॥మిత్ర॥ యినుడుగృంకక
ముందెవచ్చెద । ననువునను సంతోషమొప్పుగ । మనమునను బెగడొంది
మృగ గర్జనల నీవును వినియుభీతి ॥గ॥

చంద్రమతి - కందార్దము - ఆట.

భూపాల కులశిఖామణి । యేప్రిద్దును నిన్ను బాసి । యెరుగను
మదిలో । కోపము సేయక నన్నీ । పాపని విడనాడ దగునె । పాపవి

దూరా । నాపై దయ జూపుసుధీరా ॥ మీపదంబుల యాననేనీ ప్రాపు
నను జనుదెంతుమ్మగములు । రాపుజేసిన వెరువసకలవనీవ కావున
వోపనసకుమ ॥పా॥

ALCNO. 5122

రా-వ॥ మానినీ చింతిల్లకుము అటులే దోడ్కొనిపోయెదను అని
యిట్లు సంభాషించుచున్నంతలో.

784-41

BHA

O=25

—(లోహితాస్యదు రాకడ)—

క॥ శ్రీపార్వతీమనోహర । పాపాఘ వినాశయాశ పన్నగభూషా
గోపతివాహననినుమది । యేప్రాద్దుస్మరించువాడ యేలుమినమ్న॥
ద ర్వు.

బాలుడనువినరా । హరిశ్చంద్ర భూ । పాలు తనయుడరా ।
శీలుడ సజ్జన లోలుడ దుర్జన । కాలుడ మదనుని బోలు సుందరుడ ॥
బా॥ నీతి పరుడనురా । చంద్రమతిగర్భ । జాతుడనుగనరా । భూతల
ముననను బోలువారలలో । భ్యాతివహించితి ప్రితిదనరగాను ॥బా॥
ధీరుడనువినరా సకలవిద్యలతో । శూరుడనుగనరా । ధారుణి వెలసిన
దండి మశూరబాద । మారసంహరుని మరిమరి దలచెద ॥బాలు॥

రా-వ॥ ఆయ్యా బాలభానునితో సమానమగు నీదేహకాంతు
లుప్పొంగ సింగంపు పిల్లవలె గంతులు వైచుచు యిందరుదెంచిన నీవె
వరో వినజేయవయ్యా బాలకా వేసారకా.

లోహితుని - దర్వు - ఆది.

హరిశ్చంద్ర నరవమాని తనయుడ మరున్మించులోహితుండరా ।
ధరాపతి సుతులు నిరంతరమునను । స్థిరంబునను బొగిడెరురా ॥హ॥

హితమతి దయామతీయైన చంద్ర । మతీదేవి సూనుండరా । స్థిత ప్రజ్ఞ
గల యతీంద్రుపదముల । మతిన్నమ్మి చరియింతురా ॥హా॥ సతంబుమది
సూన్యతంబు గోరుచు । ధృతింజెలగ నేనుందురా । ఊతి మసురబాద
శితగ్రీవునిం । స్తుతిన్ సల్పుచుండేనురా ॥హా॥

హ॥ ఇటుల లోహితాస్యం డరుదెంచి జననీ జనకులంజూచి యే
మను చున్నాడన.

లోహి-కం॥ దండము జనకానీకిదె । దండము ననుగన్నతల్లి ।
దయగుణశాలీ । దండిగ దీవించుడి మీ । యండకు నిటుజేరినాడ । యతి
ముదమొప్పన్ ॥

హా-హ॥ చిరంజీవ స్సుఖభవ.

చం-హ॥ తనయా చిరాయుష్మంతుడ వగుదువుగాక.

హా-గీ॥ బాలరాజ ధనువు బాణంబులనుబూని । వచ్చుటేల
నిందు వాంఛతోడ । విన్నవించుమాతొ వేషక లలంగ । నిందు నాదు
ముద్దు నందనుండ ॥

లోహి-గీ॥ వేటకేగెడు నాబోటివీరులెల్ల । తగిన సాధనములు
లేక దరలుటెట్లు । గానమీతోడ గూడినే కదలుటకును । వాంఛతోడుత
మిముజేర వస్త్రజనకా॥

హ॥ అన హరిశ్చంద్రుండు సంతోషచిత్తుండై తన మంత్రింజూచి
యేమనుచున్నాడన.

హా-గీ॥ సత్యకీర్తివేట సన్నాహములతోడ । నడవికరిగి మనము
ఘడియలోన । మృగసమూహములను దెగటార్చివత్తము । రథము నడువ
వయ్య రాజితముగ ॥

హ॥ అని యిటులా హరిశ్చంద్రుండు భార్యాపుత్రుల దోడ్కొని
భట సమూహంబు గూడి కాంతారంబు బ్రవేశించి చంద్రమతితో
యేమనుచున్నాడన.

హరి - దర్వు - ఆది.

కనుగొంటివె యీకాంతారంబున । గలవంతల నన్నియుకాంతా ।
ఘనవృక్షంబులు ఫలపుష్పంబులు । కనులకింపుదోపగ నంతా ॥ శరభ
సింహ శార్దూలంబుల ఘోరములు వీనుల సోకంగ ॥ సరసీరుహ

లోచని భీతిల్లకు । శరముచెవాటిని బడవై తున్ ॥౨॥ శుకపిక శారిక
చకోరమంజుల । బకమయూఁ కలకలరవముల్ । వికసిత సుమముల
వాసనఘుమ్మని వీవగ చల్లని వాయువులన్ ॥౩॥ కరువుదీరె నీకాంతా
రముగన కాంతాముదుకు నరుగవలెన్ । ధరణిలో వెలసిన మశురబాద
పుర ధవళాంగుని నెదనమ్మియునూ ॥౪॥

వ॥ యిటులా హరిశ్చంద్రుండు వేటలాడుచు బోవుచున్నంతలో
వశిష్టుండు ప్రత్యక్షమై నిలచినంజూచి.

హ-క॥ వందనముసద్గురూత్తమ! వందనమిదె మీదుపాద వనరుహములకున్
యిందునమీరగుపడనా! డెందముయానందమయ్యెయతికులతిలకా॥

వశి-గీ॥ ఇనకులోత్తమ యింత దవ్వేలనిప్పు । డరుగుదెంచితివీవు
నీ యబలతోడ గాధిసూనుడు మిమ్ములబాధజేయ । దలచియుండెను
పురికేగు తడవునలదు ॥

వ॥ అసి యిటుల వచించిన హరిశ్చంద్రుండు మహాప్రసాదమని
అటనుండి వెడలిపోయి నొకచోట మార్గాయాన బడలిక దీర్చుకొనుటకై
యందరు శయనించి యుండుటయు నంతలో విశ్వామిత్రుండు తనమదిలో
నేమనుకొనుచున్నాడన.

విశ్వా - దర్వు - ఆది.

ఏరీతి మాయా బన్నదూ । హరిశ్చంద్రునితోనే । నేరీతి బొంక
జేతునూ । మేరలేని ధనముగోరియుండిన భూరమణుండిత్తు నాని
బల్కెను । యేరీతినైన రాజ్యముగొని । కారవుల పాల్జేతు విడువకను ॥
౪॥ వాసవునీ యెదుటా నేనికా । వశిష్టునితోడ । బాసజేసితిని విడువకా!
దోసకారియా భూసుర జ్యేష్ఠుడు । వాసిగనేవిధి జేసునొ దెలియదు ॥౫॥
హెచ్చుబాధలనూ బెట్టెదా । భూపాలుని కింగల । మచ్చర మొదులా
జేసెదా । అచ్చుగాను మశురాపురి వెలసిన । అచ్చుతు సఖునే నెచ్చుగ
దలచెద ॥౬॥

సీ॥ పరమేష్ఠి తనయుని బాధల పలయించి । పుత్రాకోకాబ్ధిలో
ముంచినాడ । స్థూలదేహముతోడ జూడ త్రిశంకుని । పరగ స్వర్గంబుకు
బంపినాడ । విరివిగా గలిగెడు విఘ్నంబులకునోర్చ । బ్రహ్మచారని
పేరు వడసినాడ । ధాతకు బదులుగా ధరణీతలంబున । జీవకోటుల

సృష్టి జేసినాడ || అంబరీషుని యశ్వమేధంబు ఫలము । స్థిరముగానిచ్చి
యాశున శ్చేనునకును । చిరతరాయువు నొసగితి ధరణిలోన । నీ హరి
శ్చంద్రు బొంకించు టెంతఘనము॥

వ॥ అని తన మాయవలన యిప్పుడు మాతంగ కన్యలు నిర్మాణించి
పంపె నెటులన

—(మాతంగ కన్యలు రాకడ - దర్శన - ఆట.)—

మాతంగ స్త్రీలము మేము । దనుజా । రాతికోడలిబోలినామూ ।
ప్రితితోడుతమమ్ము విశ్వామిత్రుడుతాను । భూతలమందున బుట్టించెవిన
రమ్మా ॥మా॥ జలజారి సరిబోలు మోమూ । దేహ । కళలు బంగరు
తీగెసమమూ । వెలయ మాపాలిండ్లు విరిబంతులనుబోలు । గళముశంఖ
ముతావి । కస్తూరి మరపించు ॥మా॥ సవమోహనా కారులామూ । పల్ల
వపాణులము యలివేణులమూ । ప్రవిమలమౌ చిల్క పల్కూలు
బల్కూచు । భువినాధునకుప్రితి బుట్టింపవ స్తిమి ॥మా॥ ధరణి మశుర
జాలయందూ । గౌరి । ధవునీ మాహృదయంబునందూ । మరిమారి దల
చూచు మరియిందువ స్తిమి । కరియానమొప్పగ కాంక్షలూరగ వేగ ॥
చె-క॥ మదనునిసతివలెదోచెడు । సుదతులుమీరెవ్వరమ్మ సుందరగాత్రుల్
మదిలోన భేదముంచక । ముదమొప్పగ దెల్పరమ్మ ముచ్చటదీర॥
మా-క॥ తరుణి విశ్వామిత్రుడు । ధరణిలో మము సృష్టి జేసి । తరణి
కులుండా । హరిశ్చంద్రుని బొంకింపను । సరగున యిటుదోతె
మమ్ము । సారసనయనీ ॥

మా - దర్శన - ఆది.

ఎందుబోదుమూ । రాజు । నెందుజూతుమూ । మందగమనా
తాళలేము మారునీ బారికిమేము । పొందుగాయా భూవరుడెంతోయంద
గాడని వ స్తిమిందు ॥ఎం॥ భానుకుల పావనునిమేము పరిణయమాడియు
వేగ । శూనశరునీ కేళిదేలి । సుఖముగుడువ వ స్తిమిందు ॥ఎ॥ భాసుర
మైనట్టి మశురా । బాదలో నెలకొన్నయట్టి । వాసవవందితుని నమ్మి
వాంఛతోడ వ స్తిమిందు ॥ఎం॥

వ॥ ఇటులా మాతంగకన్యలు హరిశ్చంద్రుని వెదకుచు వచ్చు

చున్నంతలో యిక్కడ హరిశ్చంద్రుండు స్వప్నముగాంచి చంద్రమతితో నేమనుచున్నాడన.

వాదం - దర్శు - ఆట.

హ॥ కలగంటి నేప్రాణకాంత । నాకు । దెలుప శక్యముగాదు వింతా । కలికిరో నామనసు తలుకు బెళుకులామె । పలుక నోరాడదు పరమేశ్వరునిమాయ ॥కల॥

చం॥ యేమి కలగంటిరి స్వామీ । నాతో । నెరిగింప కున్నార దేమీ । నామది తొందర నాయను మిముజూడ । భూమిశ యిటులేల భుగులు జెందెదరయ్య ॥

హ॥ యెటులా నీతోడ దెల్పుదునూ । వో । యెలనాగ విధి కృతము నేనూ । పటుతర కోపుడై బాపడొక్కడువచ్చి । కటకట మకు టాము కాలదన్నినయట్లు ॥కల॥

చం॥ యిదియేమి వరపు ప్రాణేశా । మది । జెదర నాయను దురిత నాశా । సదమల మతుడవు సంపత్కరుడవీవు యదరకు చెదరకు బెదరాకు మదిలోన ॥యే॥

హ॥ మనరాజ్య మెల్లనో శీలా । నొక్క । మౌనికర్పణ జేసి నటులా । వనజాక్షి వినుమన । మొంటివస్త్రములాతో । వనవాస దుఃఖంబు లనుభవించినతీరు ॥క॥

చం॥ సత్యసంధుడవీవు రాజా । అసత్య మాడవు కల్పభూజా । నిత్యవై భవమూతో నిలుయేలువాడవ । గత్యంబు మీకేమి కలుషంబు లంటవు ॥యే॥

హ॥ ధరణి మశురబాద వాసూ । గౌరీ । ధవుడై న చిదచిద్వి లాసూ । కరుణాచే మనరాజ్య కలిమి యెప్పటి యట్లు । మరల గల్గిన యట్లు మగువనే నిప్పట్లు ॥కల॥

వ॥ ప్రాణేశ్వరా యిదియెల్లయు విశ్వామిత్రుని మా యోపాయం బులని దోచుచున్నది మనమిట నుండతగదు అని అనుచున్నంతలో మాతంగ కన్యలరుదెంచి యేమనుచున్నారన.

మా-ఉ॥ ఓనరనాథ చంద్రవిను । ముజ్వల వై భవ సాంద్రచంద్రికా నూనయశో విశాలఘన । నూతన భూషణ జాలసత్యసం ధాన విచక్షణాశ్రితని । ధాన ప్రభాకర తేజ నిత్యము దీనులపాలికల్ప సు । ధీజన మ్రొక్కెద మాదరింపవే ॥

మా ట లు

హ॥ నారీమణులారా మీరెవ్వరు మీ నామధేయంబులెవ్వ యిట
కెందునిమి తమయి వచ్చితిరి.

మా॥ రాజేంద్రా॥ మేము మాతంగకన్యలము.

హ॥ నానుండి మీకేమి కావలయునో కోరుడు.

మా॥ మహాప్రసాదము.

వాదం - దర్వు - రూపక.

మా॥ భూవర మము గూడుడినే । డీవనమందున వేడ్కతో
భావజు జారికి నోర్వము । పాలించుడివేగా ॥భూ॥

హ॥ హరిహరి మీరెరుగక యిటులాడగ జెల్లునె యిప్పుడు ।
కరిగమనులార మీరరుగుడి యిటునుండి ॥హ॥

మా॥ పలచీ వచ్చినస్త్రీల వద్దని పల్కుట ధర్మమ । పలరాజు
శరములకీక నిలువలేమయ్యా ॥

హ॥ పల్లవముఖులారానే । పరవనితల గాంచియునా । యుల్ల
ములో నెంచెద నాతల్లులవలె నెపుడూ ॥

మా॥ కోరిన కోర్కె లొసంగుట । ధారుణిపతి నీబిరుదము ।
నారీమణులము మమ్ముల దూరకు మ్రొక్కెదమూ ॥కో॥

హ॥ అన్నము వస్త్రము భూషణ లన్ననునే నొసగెదనో ।
యన్నుల మిన్నలు కోరుడి యభిమతమును దీర్తూ ॥

మా॥ చక్కనిదొర నీవిక మము । చక్కెర విల్తుని కేళిలొ ।
మక్కువ దీర్చుడి మాకిక యెక్కువపనిలేదూ ॥చ॥

హ॥ తగదని దెల్పిన వినరిక । దండించెద మిమ్ములనే । జగతీ
మశురాబాద । నగర వాసునిసాక్షి ॥త॥

హ-గీ॥ దర్శనస్పర్శనములకు దగరుమీరు । మీకు । గౌగలి
యిమ్మన్న మెలతలార । పలుక నాలుక తెట్లుండె భయము లేక ।
తెలియా మీజాతి యెంతో బుద్ధియును నంత ॥

వాదం - దర్శ్య ఆట.

మా॥ నవమోహవాకార న్యాయమ యిటులాడ రాజవర్యా । వో
రవివంశోత్తమమాతౌ రతికేశి గూడుమి రాజవర్యా ॥

హ॥ భయములేక మీరు బక్కితె మిమ్ముల భామలారా । నే
దయదల్పకను వేగ దండింతునిప్పుడె భామలారా ॥

మా॥ మరుబారి కోర్వక మరణించెదానుయ్య రాజవర్యా । నీవు
కరుణించిమాయొక్క కాంక్షలీడేర్చుము రాజవర్యా ॥

హ॥ కులహీనతకు దగ్గ గుణము జూపుట మీకు భామలారా ।
మీ । వలపు మిమ్ముల పలచు వాని జూపుడి భామలారా ॥

మా॥ కోరివ స్తిమి యింత । కోపమెందుకు నీకు రాజవర్యా । వో
వీరుడ మమ్మిట్లు వెడలగొట్టెదవేల రాజవర్యా ॥

హ॥ మంచిమాటలచే వచించితి వినకున్న భామలారా । మిమ్ము
వంచించెదను రుషివరులెల్ల మెచ్చగ భామలారా ॥

మా॥ పురుషూడవై యిట్లు పరుషోక్తులాడుట రాజవర్యా । యీ
ధరణీ మశురబాద ధాముడు మెచ్చునా రాజవర్యా ॥

వ॥ అని యా మాతంగ కన్యలు బలిమింబై బడ బోగా హరిశ్చం
ద్రుండు మంత్రింజూచి యేమనుచున్నాడన.

హ-గీ॥ మంత్రీవర్యయిట్టి మాతంగకన్యలు । మంచిమాటలకును
కొంచమైన । వినకయున్నవారు వెడలగ మెడబట్టి । నెట్టివేయుమింక
బిట్టుదనర ॥

వ॥ అనిన రాజాజ్ఞ ప్రకారంబుగా మంత్రివర్యుండు వారలంగొట్టి
నెట్టివేసిన యా మాతంగకన్యలు దుఃఖపూరిత నయనంబులతో విశ్వా
మిత్రునిం జేరబోయి యేమనుచున్నారన.

మా-కం॥ మీయాజ్ఞతోడ బోయిన । ప్రియశ్చిత్తంబుమాకు బాగుగ
గలిగెన్ । సేయునది లేకవ స్తిమి । యాయలపతి మనసుద్రిప్ప
యలవియె మాకున్ ॥

వ॥ అని వచించిన విశ్వామిత్రుండు రోషావేశుండై తన శిష్యుం
డగు నక్షత్రకునితో గూడ యామాతంగ కన్యలం దోడ్కొని హరిశ్చం
ద్రుని వద్దికేటెంచి యేమనుచున్నాడన.

వి-క॥ నినువరియింపగ వచ్చిన । వనజాయత లోచనలను వంచి
పగయో । యినకుల రత్నము జెల్లునె । ఘనముగ యిది గాంచువారు ।
కాదనరె భువి॥

వాదం - దర్వు - ఆట.

వి॥ కోరివచ్చిన వారికై నిటు । కోపమొందగ జెల్లునే । ఘోర
పాపం బిదియటంచును నేరవైతివి భూవరా ॥

హ॥ యోమహాత్మా యిటుల బల్కుగ । యొప్పునామీకీయెడ
నామది॥ కనుగొనగ యిట్టుల । నాడుచుంటిరో దెల్పుగ॥

వి॥ చక్కదనమున వీరికిని యిల । సాటిలేరిక భూవరా ।
మక్కువ గలిగీ వివాహ । మాడుమో సుగుణాకరా ॥

హ॥ కులము దక్కువ వారిబొందుట । గూడునే మోసీశ్వరా ।
జలజమిత్రుని వంశులకు నిటు । జెల్లునే యోగీశ్వరా ॥

వి॥ వినుమి నావాక్యంబులను మది । వీడుమిక మూర్ఖంబునూ ।
ఘనతరంబగు మశురబాద । కాళకంఠుడు మెచ్చునూ ॥

వాదం - కందార్థములు - ఆట.

హ॥ అన్నియు దెలిసియు మీరలు । నన్నిట నరకమునద్రోయ ।
న్యాయంబగునే । యెన్నియు యెటులైననునా । కన్నియలవరింప
నేను॥ గాధితనూజా । మృక్కెదమోసీ । నాధారుక్ తేజా । మన్నించి
యీమాట మళ్ళియెత్తకుడింక । సన్నుతించెద వేరె సద్విచారము
దెల్పు ॥గా॥

వి॥ ఈ కాంతలతో గూడిన । భూకాంతస్వర్గమునకు । బొందితొ
నిన్ను॥ ప్రాకటముగ నేదోలెద నీకనుమానంబదేల ॥॥ స్థజనకునట్లూ ।
శాశ్వత సుఖము చేకూరునిట్లూ ॥ నాకభయమిమ్ము నిరాకరించకు
మింక । యీకంజాతులనేలి యిహసుఖము గాంచుడి ॥నీ॥

హ-గీ॥ రాజ్యమంతయిట్టి రాజీవనయనుల । కిత్తుగాని పెండ్లి కియ్య
కొనను । వలదునన్న యిట్లు బలవంతపెట్టుట । తగదు మునివరేణ్య
దండమిదుగో ॥

వ॥ అనిన విశ్వామిత్రుండు మిగుల సంతోషించి,

వి-క॥ యిచ్చితివి రాజ్యదానము । బుచ్చుకొనుట మాకు జెల్లుపుణ్యచరిత్రా॥

మెచ్చితి నీధాతృత్వము । నచ్చెనునా మదికిచాల నటుసేయదగు॥

వాదం - దర్శ్య - ఆది.

హ॥ రాజ రుపివర్య రాజకాంక్షయుమీకు । తేజమొప్పగ గలిగి
యుండుట తెలియదాయను నాకికా ॥రా॥

వి॥ కోరి నిన్నిందు జేరీయడుగలేదు । ధారుణీశ్వర నీదునోట నె
దానమిచ్చెద నంటిరీ ॥కో॥

హ॥ పన్నుగనుమీకు మొన్న మొన్నటిదాక । కొన్నినాళ్ళి
భూమినేలిన కొరత దీరక నుండెనా ॥ప॥

వి॥ చాలునధిక ప్రసంగము విడనాడు । మేలుగను వాగ్దాన
మిడియిటు లేల బొంకులు బొంకెదా ॥చా॥

హ॥ అడి తప్పేటి వాడను నేగాను । కూడునే యిటు లనగ
మీకును గొప్పవారలు మీరికా ॥ఆ॥

వి॥ అట్టులైన నీవనుమానమునులేక । మొట్టమొదలి రాజ్యమును
మా పట్టుజేయుమి వేగమా ॥అ॥

హ॥ అరమరేలమీ యభిలాష నెరవేర్తు । ధరణి మశురబాద
గౌరీ । ధవుడుననుగని మెచ్చగా ॥అ॥

వ॥ అని యిటుల వచించి హరిశ్చంద్రుండు తన మనంబులో
యేమని చింతించుచున్నాడన.

గీ॥ కాంక్షతోనేల వేటాడ గదలివ స్తి । వచ్చియుండిన యామాల
వనితలేల । నన్ను గోరిన వలదన్న నలగినారు । మౌని నిటుదోలి రిది
యెల్ల మాయగాదె ॥

వ॥ ఇటుల చింతించుచున్న హరిశ్చంద్రునింగాంచి చంద్రమతి
యేమనుచున్నదన .

చం-క॥ ధాత్రినిదానమొసగన తాత్రుడు మనకబ్బెగాన పాయకవిశ్వా
మిత్రునకు దారవోసి బ । విత్రము జేకూర్చు మనపవిత్ర కుల
ముకున్ ॥

గీ॥ మానినీమణి నాయొక్క మానసముకు । దగిన పల్కులు
బల్కి నాతాపమెల్ల । బాపియుంటివి నేనింక పలికిబొంకి । పాప మొడి
గొన నాకేమి ఫలము చెపుమ ॥

వి-న॥ ఒరే హరిశ్చంద్రా యేమో ఆలోచించుకొనుచుంటివి
రాజ్యము మాస్వాధీనము జేసెదవా లేక పూరక యిచ్చెదనని
బొంకితివా.

వాదం - దర్శు - ఆట.

హ॥ పలికి బొంకెటి వాడగానూ ॥ మీరు అలుక జెందకుడింక
వీనూ । వలనొప్ప యీరాజ్య వైభవ మెల్లను । సలలితముగమీకు
సమర్పింతు నీదెగొనుడి ॥ప॥

వి॥ సరెమెచ్చినాడ భూపాలా । నీకు చిరకీర్తి గల్గుధీలోలా ।
స్థిరమొప్ప రాజముద్రికనిమ్ము నాచేత । నరనాథ ప్రజలెల్ల నామాట
వినవలయు ॥

హ॥ యిదుగో నుద్రికమీరు గొనుడి । మీ మదిలోన చింత
వీడూడి । సదయతతో ప్రజల సాకుచుండియు యే । కొదువలేకనయోధ్య
కోర్కెతో నేలుడి ॥

వి॥ అటులైన వినుడింకమీరూ । యి ! చృటనుండ దగదు
యిప్పుడు । కటకటపడక యెచ్చటికైన నేగుడి । పటుతరమౌ మశుర
బాద శంకరుమెచ్చ ॥

గీ॥ రాజ మీవొంటిపైనుండు రత్నభూష । ధాదులెల్లను దీసి
సన్యాసులట్లు । వారవలువలు దాల్చి యీనాడెమీరు । వెడలిపొండిక
నాయాజ్ఞ తడవులేక ॥

వ॥ అనిన వల్లెయని సమస్త భూషణా ద్యలంకారంబులం దీసి
విశ్వామిత్రుని కప్పగించి పురజనులనుంజూచి హరిశ్చంద్రుం డేమను
చున్నాడన.

హరి - దర్శు - ఆట.

పురజనులార నేపోయి వచ్చెదనూ । నిరతంబు నాపైని కరు
ణించుడికనూ ॥పు॥ అతులితగుణ పౌరోహిత మంత్రులారా । మీ ।
పతియైన మునియాజ్ఞ పాలింపుడికను ॥పు॥ ననుజూచినట్లు యీమునిని
జూడుడిమీరు । అనుదినమును యితని యాజ్ఞమీరకుడి ॥పు॥ పుడమీ
మశురబాద పురమందు నెలకొన్న । పుడుపతి శేఖరుని యడుగుల
గొలిచి ॥

వ॥ అని యిటుల వచించి విశ్వామిత్రుని పాదంబులపై వ్రాలి
యేమనుచున్నాడన.

హ-గీ॥ అతిధి యభ్యాగతులపూజ లన్నివిడిచి । రాజ్యమంతయు
నీకును రాజితముగ । దారబోసితి నీయొక్క ధర్మప్రజల । ప్రభుడవై
బిడ్డలట్లు కాపాడుమయ్యా ॥

వి-వ॥ ఒరే హరిశ్చంద్రా నాకు నీవా నీతులు బోధించుట చాలు నూరకుండుము యిక నారాజ్యమందొక తుణమైన నీవు నిలచుటకు వీలు లేదు తొలగిపోము .

హ-వ॥ స్వామీ అటులే వెళ్ళుచున్నాడను.

చం-లో-వ॥ మునీశ్వరా నమస్కారములు.

వ॥ అని వెళ్ళుచుండగా.

వి-వ॥ హరిశ్చంద్రా నిలుపుము మున్ను నాకు యజ్ఞార్థం బొసంగెదనన్న ధన మొసంగనే బోయెదవా నొకవేళ నేను మరచియున్న నీవైన జ్ఞాపకము చేయరాదా.

విశ్వా - దర్వు - ఆది.

మాధనమును మాకిచ్చెదవో । లేదనెవో । కాదనెవో । సాధుల తోడ నసత్యవాక్యములు । భూధవ బల్కుట బుధులిదిమెత్తురె ॥౧॥ పంకజ మిత్రుని వంశుడవూ । బొంక నేర్చితివి బహునీవూ । శంక లేక నేగుచుంటివేలను । బొంకితిననరా పొంకముతోడుత ॥౨॥ సత్యవాక్య మును నిల్పెదవా । యసత్యమునకు పాల్పడియెదవా । కాత్యాయని ప్రేయకాంతుని సాక్షిగ । వ్యత్యాసము నీకడ నగుపడెనిక ॥౩॥

హ-గీ॥ సంయమీశ్వర సర్వరాజ్యంబుమీదు । వశము జేసితి నింక నావద్దనేమి । గలదు సతిసుతులతో నేను కాలమెట్లొ । గడుప నెంచితి నావై ని కరుణదలపు ॥

వ॥ అనిన విశ్వామిత్రుండు మహాకోపోద్దీపితుండై,

శా॥ ఓరీ రాజకులాధనూ మతియులే । దోనీకు కాసంతయున్
యేరా నీవిటులాడజెల్లునె భువిన్ । యెంతేని నిన్ మెత్తురే
తేరా నాకిడియున్న ద్రవ్యము త్వరన్ ! దేకున్నచో నిత్తరిన్
మారుంబల్కు నబద్ధమాడితిననన్ । మన్నింతు నిన్నిష్వదున్ ॥

హ-ఉ॥ భూసురవంద్య కోపమును । బూసుటదేలను మీధనంబునే
మాసములోన నిచ్చెదను । మానుగ నివ్వకనున్న వేశలన్
నా సతి సూనులన్ బరుల । కమ్మియునైన రుణంబుదీర్తు యీ
దాసుడు యెన్ని యెట్లయిన । దప్పడునాడిన మాటనీభువిన్ ॥

వి-వ॥ అటులై న మాద్రవ్య మిచ్చునంతవరకు యిదో నాశిష్యుం
డగు యీ నక్షత్రకుని మీవెంబడి దోలించెద వీనికి మాత్రం యే యిబ్బంది
గలుగకుండ నీవను గడువులో యెటులై నను ద్రవ్యమిచ్చి పంపుము అని
నక్షత్రకుని చెవిలో.

వి-గీ॥ వినుమి నక్షత్ర నీవు యీవీరవరుని । యష్టకష్టంబులను
బెట్టి నష్టపరచి । ద్రవ్యమిచ్చిన గొని తెమ్ము ద్రవ్యమివ్వ । కున్న లేదని
బొంకించు మెన్నగాను ॥

వ॥ అని యంపిన యా భూపాలుండు భార్యాపుత్రులతో నక్షత్ర
కునితో యటనుండి బయలుదేరుటయు నంత.

నల్లరికి వాదం - దర్శ్య - ఆది.

చం॥ నడువా నాచేతగాదూ । నాప్రాణేశ్వరవిను ॥న॥ అడుగడు
గుకు నొక యామడ దోచెనీ । యడవిలోన మనకొడుకునెత్తుకొని ॥న॥

హ॥ కాంతానేనేమిసేతునే । వో ప్రాణసఖియా ॥కా॥ పంతము
తోయా పద్మభవుడుమన । వంతున నిటువలె వ్రాసెనుగావున ॥కా॥

లో॥ అమ్మా యాకలి యగుచున్నదే । నాకన్నమునిడుమా॥య॥
కమ్మనికూరలుగల పరమాన్నము । తెమ్మానేనిక దినితృప్తిపడెద ॥న॥

న॥ యెండ వేడిమికి నేనికా । నోపంగజాలను ॥యెం॥ దండిగ
నాలుక తడబడు చుండెను । చండకిరణకుల జలమొసంగుమిక ॥యెం॥

హ॥ జలజాక్షి యేమీసేతునే । యీకాంతారంబున ॥జ॥ జల
ములజాడలు దెలిపియు మనలకు । యలసటనీరృటి యాత్మలెవ్వరూ ॥జ॥

చం॥ ముందూ యీమునినందనునహా । దాహంబుదీర్చుడి ॥ముం॥
నందనునకు హరినామామృతమే । యందంబుగ పానముజేయించెద॥ముం॥

న॥ కాలికిదెబ్బతగిలెనూ । నడువజాలనేనిక ॥కా॥ చిలచిలర క్తము
జిల్లుచుండెను । కలవిగాదు యీయాయాసంబును ॥కా॥

హ॥ యెక్కు నాభుజముపైననూ । మునినందన నీవిక ॥నె॥
మక్కువతోడుత మరియాదెంచియు । చక్కగజూతును సంశయపడకుము॥

లో॥ దిగులుగల్గెను నాకికా । యీ మృగముల జూచియు ॥ది॥
పగలేచీకటిపడజొచ్చెనునే । నిగతాశను న్నాయిననన్నెత్తుకొ ॥ది॥

చం॥ ధరణీ బ్రసిద్ధీకెక్కినా । మశురాజాద ॥ధ॥ పురమున వెల
సిన పురహారమాపై । కరుణించుము యీకష్టము నోర్వము ॥ధ॥

వ॥ అని యిటుల మార్గాయాన బడలికచే వారొక చెట్టునీడం
జేరి శయనించుటయు నంతలో.

—(భేతాళుడు ప్రవేశము - దర్శన - ఆది) —

భూత జాలంబూకు నేతనైనమహా । భేతాళ నాముడ వినరా ।
ప్రఖ్యాతిజెందినవాడ గానరా ॥ భూతాలవాసుల ప్రీతితో బట్టియు భూత
నొందించేటి వాడరా । మహా । భీతిని గొల్పేటివాడరా ॥౨॥ శూలా
యుధంబూను కేలనొప్పుచునున్న । నీలశరీరుడ వీనరా । కాలూడైన
నన్ను గాంచి తత్తరమొందు । కాళీభక్తుండాను ఘనజాహు బలుడాను ॥
భూ॥ ధరణీ మశురజాద ధాముడైన పురహారుని నామదిలోనదలచెదరా ।
చరణ ఘట్టనచేత ధరణి వణంకగ యరుదెంచితిని వీరవరుడానురా ॥భూ॥

ద్వా-క॥ అబ్బబ్బా నినుగనుగొన । తబ్బిబ్బె నాదుమదియు ।
తల్లడమొందెన్ । నిబ్బరమౌనీ చరితము । దబ్బన వినుపింపుమయ్య ।
దండము జేతున్ ॥

భేతా-వ॥ ఒరేఒరే బుద్ధిబలంబున భుజవిక్రమంబున భూతప్రేత
విశాచ శాకినీ ధాకినీ వ్రాతంబునకు నేతనైన భేతాళుండను నా నివాసం
బగు యీ వనవృక్షచ్ఛాయను యెవండో రాజాధముండు పచ్చి చేరుటం
గాంచి వానిం వధించి మెక్కునట్టి వాంఛతో నరుదెంచితి దూతా
వినయ విఖ్యాతా.

హరి - భేతా - వాదం

భే॥ ఒరేఒరే నీవెవండవురా । యీ । తరుచ్ఛాయనిటు చరించెవూ
నరాధమా నిన్ ధరన్ గూల్చినీ । శరీరమును దిందురా నిల్వనిలు ॥౬॥

హ॥ నీవెక్కడ నేనెక్కడరా । నీ । లావుంగనినే భీతిలరా ।
కావరమున నిటు కారులు బల్కెవు । సావధాన మతివై మాట్లాడుము॥

భే॥ భేతాళుని ముందరసీవూ । మది । భీతింతయు లేకనులావూ ।
పోతరించి పలుకూతలు గూసెవు । పాతక నిన్నిచె పట్టివధించెద ॥భే॥

హ॥ దురాంధకారుడ వై యిటులా । యరి । మురీజేయు చుంటి
ఎదేలా । తరుల్ గిరుల్ తత్తరిల్లగను నీశిరంబుద్రుంచెద శరంబుదాల్చితి ॥

భే॥ యేలనుమాటలు చాలునురా । ని॥ । దూలించెద చూడుమి
యిదెరా । శూలాయుధమును కేలంబూనితి । సోలిపోకనిలు శూరుడ
వై తెను ॥యే॥

హ॥ సురగరుడోరగ కిన్నెరులూ । యిందరుదెంచిన నీతోడు
గనూ ధరమశురాపురి ధాముడుమెచ్చగ । శరఘాతంబున ధరణ్గురు
విను ॥సుర॥

వ॥ అని యిటుల హరిశ్చంద్రుండు ప్రయోగించిన జాణ పరం
పరలకు తాళజాలక భేతాశుండు పారిపోవుటయు నంత సూర్యోదయ
మైన పిమ్మట.

హ-వ॥ భామామణి తెల్లవారవచ్చెను లెమ్ము వారణాసికి
బోవుదము.

చం॥ పాణ్డేశ్వరా అటులేపోవుదము పదుడు అని పోవుచుండ
వర్షము గురియుచుండును.

చం-క॥ ధారాపాతంబై యిటు । ఘోరంబుగ వర్ష మిపుడు । గురి
యుచునుండెన్ । యేరీతి నడువనేర్తును । ఘోరాటవిలోనముద్దు కొడు
కుతొ నేను॥ ॥

హ-వ॥ తరుణీమణి యీ యకాల వర్షంబెల్ల యీ కాలకౌశికుని
మాయనేగాని వేరొండుగాదు యేమిసేయుదము మునికుమారా మాతో
గూడ నీవిక్కట్టుల జెందవలసివచ్చె రమ్ము.

నక్ష-వ॥ రాజా కాళీనగర మింకెంతదూరముండెను.

హ-వ॥ యీఅరణ్యముదాటిన నగుపడును. పదండి అని యిటుల
కొంత దవ్వేగుసరికి వారికి నలుదిక్కుల నగ్ని ముట్టడించుట అది జూచి
చంద్రమతి దిగులొంది.

చంద్ర - టర్వు - అది.

దిగులు దోచెనుప్రాణనాథా । అడవి । రగులుకొనియెను చూడ
రాదా । నగవాసునీచిత్ర మిగదోచదాయెను । జగతిలో యేరికి పగ
దల్పమైతిమి ॥ది॥ పడలేను యీకష్టములనూ । అగ్నిం । బడి ప్రాణముల
విడచెదాను । కొడుకునింకనుమౌని కొడుకూను రక్షించు । పుడమీశ్వరా
నేను బోదు సెలవివ్వాడి ॥ది॥ ముని విశ్వామిత్రునిమాయా । నా ।

మనసుకేమియు దోచడాయా । వనజమిత్రుని వంశవార్ధిచందుగ్రిడ సత్యమును వీడకుడి మశురాపురి పురహారుసాక్షి ॥ది॥

హ-గీ కమలలోచన నిన్విడచి ఘడియయైన । తాళజాలను నా యొక్క తనువువహిపి । కర్పణము జేతు యీచిన్ని కందునీవు । పోషణముజేయు మెప్పుడు బుద్ధితోడ ॥

వాదం - దర్శు - ఆట,

లో॥ అమ్మరొ వినవే మాయయ్యను విడనాడి । యియ్యెడ యెటుబోయెదావే । తెల్పుగడవే ॥

చం॥ ననుగన్నతండ్రి యేమనిసీతో వచియింతు । వనజ సంభవు డిట్లు జేసే । నొదుటవ్రాసే ॥

లో॥ నన్నుగన్నతల్లి యెక్కడికేగుచుండెను । వినజేయునాతోను జనకా । ప్రేమవిడకా ॥

హ॥ యెటుబోదు మీతల్లి । యెలచింతించేవు । యిటురార నాముద్దుబాలా । సుగుణా లోలా ॥

న॥ మీరు యగ్నినిజొచ్చి మృతిబొందియుండిన । యేరితి ధన మిచ్చెదారూ । దెల్పలేరూ ॥

లో॥ పాపగ్రహమువోలె । బాధించుచుండెయీ । బాపడు మన లనో తల్లి । కల్పవల్లి ॥

చం॥ వద్దు అట్లనబోకు బుద్ధిగాదురనీకు । ముద్దులతనయ నీనోటా । వలదీపూటా ॥

లో॥ అయ్యయ్యో యీబాపనయ్యాయు మనవెంట! దయ్యాము వలె దవలీనాడూ । విడువలేడూ ॥

న॥ చూడ జేనెడులేడు వాడియా మాటలు । వీడెట్లు బలుకు చున్నాడు । రాజచూడు ॥

హ॥ పసిబాలుడాడిన పలుకూలు పాటింప । రసికుడ విది నీకు తగునా । ధర్మమగునా ॥

చం॥ ధరణి మశురబాద ధాముడైనపుర । హరునీ చిత్రముదోచ దాయా । తెలియదాయా ॥

గీ॥ సత్యశీలుండు నాయొక్కస్వామియైన, యేనుపతివ్రతనైనచో
నీక్షణంబె । ఘోర దావానలంబు జల్లారుగాక । యిందు మాతోప
మున్న దహించుగాక ॥

వ॥ అని చంద్రమతి యిట్లని నుడివినంత మాత్రంబున యగ్ని
చల్లారిపోవుటయు నదిగాంచి హరిశ్చంద్రుండు సంతోషించి తన మనం
బున యాకాశీ విశ్వనాథునిం గూర్చి యేమని స్తోత్రము జేయుచున్నాడన.

హరి - దర్శ్య - ఆట.

శ్రీవిశ్వనాథా । మమ్ములబ్రోవు మోవిశ్వనాథా । దేవాది
దేవాయో దీన జనోద్ధార । భావాజసంహార పాపమోచన ॥శ్రీ॥
నినునమ్మితి నీ । నామనమూన నీవేదిక్కానీ । యినచంద్రానలనేత్ర ।
యిథచర్మాంబరధార । కానకాద్రి కార్ముక । గౌరీమనోహర ॥శ్రీ॥
నందివాహన । సుందరరూప నాగేంద్రాభరణా । బృందారకావంద్య
బుధజన పరిపాల । మందరాద్రిధీర మశురబాద విహార ॥శ్రీ॥

న-వ॥ హరిశ్చంద్రా నన్నింకా యెంతదూర మీయడవులంబడి
నీడ్చుక బోయెదవు మాధనం బివ్వకున్న లేదనరాదా నేబోయెదను.

చం-వ॥ మునికుమారా కరుణింపుము గడువులోగానే జెల్లిం
తుము.

న-వ॥ అటుగాదమ్మా నీవు వినేటట్లుగా వుంటే వొకమాట
దెల్పెదను.

చం-వ॥ అదేమిటి నాయనా.

నక్ష - కంఠార్థము.

వనజాక్షి నాదుమాటలు । వినుమృషగా దలపవలదు । వేగమె
నా వెం । ట నయోధ్యా పురమునకుం జనుదెంచిన మౌనిపాద॥ జలజం
బులకునూ । మ్రొక్కియు నేను సన్నుతించియునూ । వినవమ్మ నీముద్దు
తనయూనకును పట్టం । బునుగట్టజేతు యడవిని దిరుగలేవింక ॥జ॥

చం-చం॥ హరిహరి యెంతమాటయిటు ।లాడగ జెల్లునె బ్రహ్మచారిని

వెరుగని ధర్మముంగలదె । యెందుననై నను జూచియుంటివే

పరమ పతివ్రతల్ విభుని । బాసియు నొంటిగ నుండనేర్తురే

సరెసరె నీదుమాటలిక । చాలునుచాలును యూరకుండుమా ॥

న-వ॥ అమ్మా తమించుము మా అప్పుదీరేదెట్లో దెబ్బము.

చం-వ॥ ఏలయిట్లు తీవరింప జొచ్చితివి నీ గడువులోనే ముట్ట జేతుము.

న-వ॥ ఒరే హరిశ్చంద్రా నిలునిలువుము.

గీ॥ ఇవ్వజాలినద్రవ్యంబు నిచ్చివేయు । లేనిచో యిప్పుడేనాతో లేదటనుము । రెండుమాటలనేదైన ఖండితముగ । బలుకు మింటికి నేగెద బలుముదమున ॥

న-వ॥ ఈరెంటిలో నేదైనా జెప్పకుంటివేని యీశిలాపాతంబున శిరస్సు పగలగొట్టుకొని రక్తము నీపై జల్లెద వింటివా అని రెట్ట బట్టిడ్చును.

హరి - నక్ష - వాదం - ఆట

హ॥ నట్టడవిలోనన్ను రెట్టబట్టిడ్చిన బ్రహ్మచారి । ద్రవ్య । మెట్టు లొచ్చును నన్ను హింసింపదగదయా బ్రహ్మచారి ॥

న॥ తగదంచు నాతోడ వగలు బల్కెదవేర నీవూ । నాతో లావు । యివ్వగజాలననిపల్కు యిప్పుడే నేబోదు నీవూ । నాతో లావు॥

హ॥ నిష్ఠూరవాక్యంబు లేలనాడెదరయ్యా బ్రహ్మచారి । నన్ను । కష్టపెట్టకుడి మీగడువు మించగలేదు బ్రహ్మచారి ॥

న॥ రేపుమాపనుచూ నీరీతి బొంకెదవేల నీవూ । నాతోలావు నీ యాపద కోర్వను యన్మతంబులాడేవూ నీవూ । నాతో లావు ॥

హ॥ ఆడితప్పుటకూ నే నవివేకుడనుగాను బ్రహ్మచారి । శివుని తోడు నీద్రవ్యంబు మూడునాళ్ళలోనిత్తు బ్రహ్మచారి ॥

న॥ నేనేమొండియటన్న నాకంటె మొండివి నీవూ । నాతో లావు । పట్టు । బూని యుండియున్నను బోసివ్వకుంటివినీవూ । నాతో లావు ॥

హ॥ భాసురమౌ మశురబాదలో నెలకొన్నబ్రహ్మచారి । చిద్వి లాసుని సాక్షి నేమోస గాడనుగాను । బ్రహ్మచారి ॥

వ॥ అనియిటుల నాహరిశ్చంద్రాదులు కాశీపురంబు జేరబోవు టయు సంత.

చం-గీ॥ పాణినాయక యీపాప భంగయైన । గంగలోన్నాన
మొనరించి కడురయమున । విశ్వనాథుని పాదారవిందములను । పూజ
గావించి యెందైన బోవలయును ॥

న-గీ॥ పూజగీజలంచు పొద్దులు బుచ్చక । మాదురుణముదీర్చు
మాటదలచి । ధనము పోగుజేయు చారిని యోచించి । సాగనంపు
డింక సత్వరమున ॥

హరి - చంద్ర - నక్ష-లోహి - వాదం - దర్వు - జుల్వ.

హరి॥ ఏమిసేతునూ । ద్రవ్య మెట్లు దెత్తునూ । నామదికిని
దోచదాయె । నారీమణివిను ॥ఏ॥

చం॥ చింతసేయకూ । ప్రాణ । కాంతగుండకూ । మనవంతున
యాబ్రహ్మయిటుల వ్రాసినందుకూ ॥

న॥ యెన్నడిత్తురూ । యిటు । లేల బొంకేరూ । మన్ననగల
వారివలెను మాటలాడేరు ॥

లో॥ యెందుకిట్టులా । మ । మ్మిందునుచాలా । తొందరపెట్టె
దవు భూసురేంద్ర సుశీలా ॥

న॥ వుండనోపనూ । యిచట । ఖండితముగనూ । దండిగ నన్నం
పుడి మాద్రవ్యమిచ్చియునూ ॥

హరి॥ ధరణి మశూరా । బాద । ధామపుగహరా । నను । కరు
ణించియు రుణవిముక్తి తెరువు జూపరా ॥ధ॥

న-గీ॥ ధనము నీవద్ద నెంతమాత్రంబులేదు । త్వరగ వార్జించి
నొసగెడు తెరువులేదు । కోరినీకప్పు నమ్మెడివారులేరు । గాన నీభార్య
నమ్మెన గట్టురుణము ॥

వ॥ హరిశ్చంద్రా నీవు సత్యవంతుడవై తె నీభార్యను విక్రయించి
మాయప్వముట్టజేయుము లేనియెడల యివ్వలేననుము పూరకనన్నేల
మీవెంట తిప్పల బెట్టుచు ద్రిప్పుచుండెదవు.

నక్ష - దర్వు - ఆట.

అమ్మరా యాలీ నమ్మరా । హరిశ్చంద్ర నీవిక ॥న॥ అమ్మ
కుండిన యెడలమాదు రుణమ్మునెటువలె దీర్చువాడవు । నమ్మజాలరు

నీకు కాళి పురమ్మలోపల నిప్పుడెవ్వరు ॥అ॥ చాలుచాలిక రేపుమాపని
యేల బొంకులు బొంకుచుంటివి । కాలమిటువలె వ్యర్థపుచ్చకు । తాల
నొక ఘడియైన నేనిక ॥అ॥ పరమ దారిద్రుడవు నీతో । దిరిగిదిరిగియు
పేసటొందితి । జరుగనివ్వను నిన్ను నేనిక । త్వరగ మారుణమివ్వ
కుండిన ॥అ॥ పలికిబొ, కని తనము నీవిటు । బట్టుబట్టిన యెడల వేగమె ।
యిలలొ వెలసిన మశురబాద । జలజబాణుని వైరిమెచ్చగ ॥అ॥

న-ఉ॥ ఓకమలాప్త వంశవిను । యూరక కాలము జర్పుచుండ నీ
కేకరణి లభించుధన । మెట్టుల మాదు రుణంబు తీర్చగ
రూకలొసంగలేనియెడ । రూఢిగ బొంకుము బొంకకున్న నీ
పోకలుమాని యాలిసిగ । పోకడబెట్టుము పోయినంశకున్ ॥

వాదం - దర్వు - రూపకం

హరి॥ కలికివింటివెయీతని । పలుకులువిన నాచెవులకు । ములు
కులవలె నాపెనువో । జలజాయతనేత్రీ ॥

చం॥ సమ్మతితో నన్నొరులకు । నమ్మియునై నను యీముని ।
సొమ్మును జెల్లించుడి స । త్యమ్మును విడకుండా ॥

హరి॥ అకటకటా యిదియెంతటి । యాపదమన కొనగూడెను
సకలోర్విశుడ నై నా సతినెటు లమ్ముదునూ ॥

చం॥ తడవేలను మునికొసగిన । గడువును మీరకముందే ।
పుడమీశ్వర నన్నమ్మియు బొందుడి సత్కిర్తి ॥

హరి॥ కులసతి నమ్మినవారలు । గలరా యెందై నను భువి । నలు
గురు ననుగని కిలకిల నవ్వెదరొ యబలా ॥

చం॥ పలికియు బొంకినవారలు । భారము మోయనటంచును ।
పలుకదె భూదేవియుమును । బ్రహ్మదేవునితో ॥

హరి॥ నినుబాసియు నొకఘడియ । నిలువగనోపను చెలిసా ।
మనమున కెటుదోచదు । యేమనజాలను భామా ॥

చం॥ కొంకక మదిలోపల నిను । బొంకింపగ మునివద్యుడు । కంక
ణమును గట్టుకొనెను । యింకను తడవేలా ॥

హరి॥ శివశివ యెటుజేయుదునా । చిత్తము చంచలమొందెను ।
సువిసీ మశురబాద । పురవాసుడ బ్రోహ ॥

వ॥ అని యిటుల పశ్చాత్తాపము జెందుచున్న హరిశ్చంద్రునిం గాంచి.

న-గీ॥ మీరుమీలోన నేమేమొ మిగులదుఃఖ , పడుచునుంటిరి
మా యొక్క పైకమివ్వ , కున్నచో యివ్వలేనన గూడదటర , యిచ్చి
నను యివ్వకున్న నేనేగువాడ ॥

వ॥ నక్షత్రకుండటుల తీవరింప జొచ్చినంజూచి చంద్రమతి హే
నాథా చింతింపవలదు “అవశ్య కర్మమను భోక్తవ్య” మను నార్యోక్తిగా
మనమేమి చేయగలము. పదుడు నన్నమ్మి రుణముక్తుండవై సత్యము
నిలుపుకొమ్ము.

హరి - దర్వు - ఆట.

ఈమానిసీ నమ్మెదానూ , గొనుడి ధీమంతు లెవరై నమీరూ ,
భూమిదేవతలై న , భుజజనితులై నను ॥ శ్రీమంతులౌవై శ్య శ్రేష్ఠులెవ
రై నను ॥ ఈ॥ హాటకాంగిది ముద్దుగుమ్మా , దీని , సాటియెందునలేదు
సుమ్మా , మేలైన గుణమూల పేటి నావధూటి , పాటలాధరి వలయు
పైకమిచ్చిననిత్తు ॥ ఈ॥ పరమసాధ్వియు దీనితోనూ , దాసి పనులెల్ల
జేయించుకొనుడూ , ధరణి మశురబాద ధాముడై విలశిల్లు , పరమేశ్వ
రునిసాక్షి ప్రజలెల్ల వినుడింక ॥

వ॥ అని యిటుల నరచుచు కాశీపుర వీధుల్లో దిరుగుచుండు
నంతలో.

—(కాలకౌశికుడను బ్రాహ్మణుడు రాకడ - దర్వు)—

కాలకౌశిక నామధేయుడా , ధీ , లోలూడ బహుపుణ్యశీలుడా,
నాలుగువేదంబు లారుశాస్త్రంబులు , మేలూగ జదివీతి మేదినిలోపల ॥
కా॥ పౌరోహితముచే జీవించెదా , మహా , ధైర్యముతోనే చరించెదా,
సారెసారెకుజ్యోతిశ్శాస్త్రంబు ప్రజలకు , కోరికతోదెల్పి కోట్లుగడించితి॥
కా॥ కలహకంఠియు నాదుభార్యరా , ముద్దు , లొలుకుచుండెటి పువ్వు
బోణిరా , యిలలొ మశురబాద నిలయుడైన నీల , గళునీపాదంబూల,
కరమొప్ప పూజింతు ॥ కా॥

వ॥ అని ఇటులరుదెంచి హరిశ్చంద్రుని జూచి యేమనుచున్నాడన.

కా-గీ॥ ఎవ్వడవు నీవు నీదేశ మెయ్యదోకా । గుణము జెడిసీవు
నీయొక్క కలసతినిటు । విక్రయించెద విదియేమి వెరితనము । తెలియ
జెప్పుము నా వీను లలరగాను॥

హ-ఉ॥ ఈసతి నాదుభార్య జల । జేతుణ సద్గుణ పుణ్యశీలనే
కోసలదేశవాసుడను । కూర్మి దివాకరు వంశజుండనే
కౌశికు నప్పదీర్చుటకు । కాంతను నమ్మగ బూనినాడనో
భూసురవర్య నీకుగొన । బుద్ధిజనించిన సంతసించెదన్ ॥
కా-వ॥ సరేకాని దీనిపేరేమి.
హ-వ॥ చంద్రమతి, నాపేరు హరిశ్చంద్రుడు.

వాదం - దర్వు - ఆట.

కా॥ ఎన్నిరూకల కిచ్చెదావా । వున్నదున్నంత దెలుపూమి
నీవా । పన్నుగ మాయింట పనులుజేయుటకయ్యి । కన్నన నేనిట్టి
కాంతను గైకొందు ॥

హ॥ కరిపై న నిలచి మనుజుడనూ । నిజ । కరమూచె మాణిక్య
మూనూ । కర మొప్పపైకి నెగురజిమ్మగానెంత । వరకేగునోయంత
వరహాల కుచ్చాను ॥

కా॥ అంతద్రవ్యము నివ్వలేనూ । యింక । కొంతతగ్గించూడి
యికనూ । వింతగదోచె మీవిధమూనుజూడ శ్రీ । మంతుడనేగాను
మహిసురుడనుసుమ్మి ॥

న॥ యెక్కువేమియు జెప్పలేదూ । పైస । తక్కువన్నను బనికి
రాదు । వొక్కచేమాట మీకొప్పిన గైకొని । రొక్కమంతయు దెచ్చి
యిక్కడ బోయుమీ ॥

కా॥ చెప్పినపనులెల్ల జేసీ । మా । మెప్పుగైకొనునా యీ
దాసీ । తప్పుడు నడుకలు తగవునాయింటిలో । వొప్పుగ నాపుత్ర
వోత నేచూచెద ॥

హ॥ పరమ పతివ్రతసుమ్మి । నీ । వరమర జూడక గొనుమీ కర
మొప్ప ద్రవ్య మిక్కడదెచ్చి నొసగూమి । ధరణి మశురజాద ధాముడు
మెచ్చాగ ॥

మాటలు

కా॥ రాజా నీవు జెప్పినధర చాలా యెక్కువగానున్నది యేమైన తక్కువ జేయుము.

హ॥ అయ్యా నేనబద్ధమాడువాడను గాను సత్యముకొరకై యాలునమ్ముచుంటిని ఒకటేమాట నీయిష్టమైనచో గొనుము లేనిచో యూరకుండుము.

కా॥ సరే అటులేయిచ్చెద గై కొనవయా.

న॥ తెమ్ము యిక్కడికి కొంతద్రవ్యము నాకుముట్టెను.

కా॥ చంద్రమతీ రమ్ము. అన చంద్రమతి యా కాలకౌశికునితో బోవుచుండ లోహితాస్యుడు జెంటదవిలి మిగుల దుఃఖముతో.

లో - దర్వు - ఆట.

అమ్మాయెక్కడకేగెవే । నన్నిడచీ మా ॥యమ్మా॥ రమ్మాని నన్నెత్తుకొమ్మా నాబిలచూక । పొమ్మా వొంటిగనుండ సుమ్మా నామనవీను ॥అమ్మా॥ మాయయ్య నెడబాయ న్యాయమా నీకిది । ఓయమ్మ నినుబాసి వోర్చెద నెట్లుల ॥అ॥ ధంణీ మళారబాద పురమూలొ నెలకొన్న । హరుకైన మనపైని కరుణరాదాయె ॥మా॥

వ॥ అమ్మా నీవెంట నేనుగూడ వచ్చెదను తోడుకొని పొమ్ము.

హ-వ॥ భూసురోత్తమా వొకమనవి.

హ-గీ॥ ఆర్యనామాట పనుమింక నావుగొనియు! దూడ విడచుట భువిలోన దోషమండ్రు । గాన వీనికిగా కోటి కనకమిచ్చి । గొనుము నాపుత్రునిచ్చెద కోర్కెతోడ ॥

కా-వ॥ ఒరే హరిశ్చంద్రా నీవంటి టక్కరి కొక్కెర నెందు జూడలేదు. ఆవుకు వేరే దూడకు వేరే వెల యెందైనగలదా, చాలు నూరకుండుము. నీవంటి ధర్మహీను నెందుజూడలేదు.

హ-వ॥ భూసురోత్తమా నేచెప్పిన ప్రకారం బిచ్చి కొనుము. లేదేని తొలగిపొమ్ము

న-వ॥ హరిశ్చంద్రా పోనిమ్ము లేనియెడల తల్లి పిల్లను యెడ బావిన దోషము నీకు గల్గును.

హరి - చంద్ర - వాదం - దర్శ - ఆది.

చం॥ నాథా నిన్నెడబాసి నరుగూడు నెటులా । యేచారి
దోచదు యేమిసేయుదుహా ॥నా॥

హ॥ నీరజనేత్రి నేనేమి సేయుదునూ । పాగబ్బ కర్మను బడ
దోయలేనూ ॥నీ॥

చం॥ నినుబాసి ప్రాణముల్ । నిలుపూడు నెటులా । మనజాల
నేసింక మహాసత్యశీలా ॥

హ॥ యేనాడు యిటుతొట । నెరుగనోచానా । దీనుడనై తియే
దిక్కుదోచదుగా ॥

చం॥ మరల మీసదసేవా దొరుకూనాకెటులా । భరియింప
జాలనీ పరితాపమిటులా ॥

హ॥ యిలలో మశురబాదాయీశూని కరుణాగలిగినప్పుడు మరల
గలియుదుముచానా ॥

కా-ప॥ చంద్రమతీ పదపద ప్రొద్దుపోయెను.

చం॥ నాథా సెలవా. (హరిశ్చంద్రు డూరకుండును)

లో॥ నాయనా మా అమ్మవెంట బోవువాడను అని వెడలి
పోవుదురు. యాతడుపరి.

— (కలహాకంఠి వేషము రాకడ - దర్శ - ఆట.)

కలహాకంఠియాని యందురూ । నన్ను । పలువిధముల బొగడు
చుందురూ । తెలిచితను యెన్నో తీరుల ద్రవ్యంబు । వలనొప్ప గడి
యించి వన్నె కెక్కినదాన ॥క॥ భూసుర కులమందు బుట్టితీ । కాసు ।
వీసము జతగూర్చి పెట్టితీ । నాసరివారలు ననుజూచి భళియన । వాసి
వన్నెలుగల్గి పర్దిల్లు చుండెద ॥క॥ కాలకౌశికుడూ నాభ ర్తయూ । గుణ ।
జాలుడు దుర్గుణ హ ర్తయూ । మేలు మశురబాద పోలులొ వెలసిన
నీలకంఠునిపాద నీరేజములగొల్తు ॥క॥

హ॥ అని తన భర్తజాడ లగయుచు.

దర్శ.

ఎందుబోయెనో । నామగడుతా । నెందుబోయెనో । యెందు
బోయెనో యింటి కిదివరకు రాడాయె । సందు గొందు లన్ని జాడలర

యుచువస్త్రీ యెం॥ పొద్దుపొడుపునలేచి । పొట్టనిండగలేని । చద్ది
యన్నముదిని నద్దువద్దనియంటె ॥యెం॥ పంచాంగమును చిన్న పంచె
చంకనుబెట్టి । యెంచగ మశురబాదీశుని దలచూచు ॥యెం॥

వ॥ అంతలో కాలకౌశికు డరుదెంచినంజూచి.

వాదం - ఏలలు.

కల॥ ఎందుబోయినావు నీవు । యింటిమీది ధ్యాసలేక । సందె
వేళగావచ్చెనయ్యా ॥ఓఓ నా మొగడాయీ । సుందరాంగి యెవరో
దెల్పుమా ॥

కాల॥ కొంటిదాన వగుటచే మన । యింటగల్గ పనులుజేయ ।
గొంటిదీని వినవేవోభామా । ఓ కలహకంఠీ మన । యింటనేయుండూను
వోలేమా ॥

కల॥ ద్రవ్యమంత పాడుజేసి । దయ్యమోలే దీన్నిదెస్తివి ।
వ్రయ్యలు జేసెద నీశిరసూ । ఓఓ నామొగడా । చెయ్యలేను కాపు
రమునేనూ ॥

కాల॥ వలదే వలదే వలదేనీ కి । కలహమూ నాతోడ నిట్లు ।
సలలితాంగిని నీవే జూచుకో । ఓ కలహకంఠీ । జలజబాణుని వైరి
మెచ్చగా ॥

వాదం - దర్వు.

కల॥ జౌరానీవునన్నడుగకుండగ ద్రవ్య । మేరితి గొనిపోతివీ ।
దెల్పురానీ ॥వే॥

కాల॥ పిన్ననాటనుండి పీనుగులను మోసి । యిన్నిరూకలు
గూర్చితి । నేనేభామ ॥యి॥

కల॥ కట్టెలమ్మినేను గడియించలేదటర । వట్టికూతలుగూయకూ ।
కొట్టెదచూడు ॥వ॥

కాల॥ దివసాలుజేసి తద్దినమూలు బెట్టించి । తిరుపమెత్తియు గూ
ర్చితి । యీద్రవ్యము ॥తి॥

కల॥ జుట్టుబట్టియుయొంచి యట్టెకొట్టెదచూడు । వట్టిమాటలు
బల్కకూ । మాటికి నిట్లు ॥వ॥

కాల॥ పతినిట్లు బలికీన ఊతిని మశురబాద । శితికంతుడును
మెచ్చడే । ఓ పణతీని॥శి॥

వ॥ వారిట్లు కలహించుచుండగా చంద్రమతి జూచి యేమను
చున్నదన,

చం-గీ॥ పతిని దిట్టుట కొట్టుట పతివ్రతలకు । ధర్మమాయిట్లు
సేయుట తగదునీకు । పతిని సేవించువారికి పరము గల్గు । ననుచు
వచియింపరే మున్ను నార్యులెల్ల ॥

కల-వ॥ ఒసే దాసిముండా మా యిరువురికి తగవు జెప్పటకై
నిన్ను దీసుకరాలేదు యిదో వినుము.

సీ॥ తొలిజామునను లేచి యిల్లెల్ల నూడ్చియు । సరగున కల
యంపి జల్లవలయు । అటుపైని వంటపాత్రలు శుభ్రపరచియు । చెట్ల
కెల్లనుపాదు జేయవలయు । వడ్లు దంచియు బియ్య మొనరంగ జేసియు
గట్టినూకలుపిండి గొట్టవలయు । మురికిగుడ్డలుగట్టి మోపుగై కొనిపోయి
తెల్లగా నుతుకుక తేనలయును । అట్లు గాకున్న నీవీపు చిట్లగొట్టి ।
కూడు బెట్టక నీపొట్ట మాడబెట్టి । ప్రాణములు దీయుదాన నా భావ
మింక । కొన్ని నాళ్ళకు దెలియునో వన్నెలాడి ॥

క॥ ఈపోరడు ప్రతినిత్యము । బావని కుర్రలతో యడవి బాగుగదిరిగీ
శ్రీపతి పూజకు పువ్వులు । వోపికతో దేకయున్న యోర్వనుసుమ్మా॥

వ॥ ఇక్కడ వీరికథ యీలాగునుండ అక్కడ నక్షత్రకుండు
హరిశ్చంద్రుని జూచి యేమనుచున్నాడన.

న-క॥ జనపాలక నీవిచ్చిన । ధనమిది నాభత్యమునకు దగజెల్లువడె
వినుసత్యముదప్పక మామునిరుణమునుదీర్చువడ్డి మొదలుసహితమున్ ॥

వాదం - దర్వు - ఆట.

హ॥ ఇదియేమియన్యాయ మిటులబల్కెదవయ్యా బ్రహ్మచారి ।
నా । ముదితనమ్మియుబాకి ముట్టజేసితిమీకు బ్రహ్మచారి ॥

న॥ వినవయ్య నీనిచ్చు ధనము యీనాటికి రాజవర్యా । నా ।
దినభత్యమునకయ్య దీనిపోయెనుసుమ్మి రాజవర్యా ॥

హ॥ భత్యమిమ్మని మౌని పలికి యుండగలేదు బ్రహ్మచారి ।
అసత్యవాక్యములాడ జనదు నాతోడను బ్రహ్మచారి ॥

న॥ యీతీరు నీవెంట నిన్నాళ్ళు దిరుగాగ రాజవర్యా । నీ
తాతనౌకరిగాను తండ్రినౌకరిగాను రాజవర్యా ॥

హ॥ కోపపడియునన్ను గొట్టవచ్చెదవేల బ్రహ్మచారి । కొంచ
మోపిక వహియించు నాచాలి దైవమా బ్రహ్మచారి ॥

న॥ యెన్నాళ్ళు నీతోడ నిటువాలె దిరుగూదు రాజవర్యా । నీ
వన్నగడువుదాటె నన్నవినవునీవు రాజవర్యా ॥

హ॥ నాతనువు దెగనమ్మి నయమొప్ప దీర్చుకో బ్రహ్మచారి ।
సం । ప్రితి మశురబాద భూతేశ్వరుని సాక్షి బ్రహ్మచారి॥

వ॥ అటులై న పదుమని నక్షత్రకుండు హరిశ్చంద్రుని దండకు
తాగిడుగట్టి కాళీపుర వీధులలో యేమని విక్రయించుచున్నాడన.

నక్ష - దర్వు - ఆట.

వినుడీ । మీరుగొనుడీ కాళీపుర వాసులారా యీ ! జనపాలు
నమ్మెద ॥వి॥ ఘనతర భుజశాలి కాకుత్స్థకులజుండు । మనసిజ రూపుడు
మహాసత్యశీలుడు ॥వి॥ కడుపుణ్యవంతుడు కడలి గంభీరుడు । అడిగిన ధన
మిచ్చి యవనీలో నెవరై న ॥వి॥ పరవోప వారమై పాటుబడుచునుండె ।
ధరణి మశురబాద ధాముడు మెచ్చగ ॥వి॥

వ॥ ఓట జనులారా యీ భూపాలుని కోటి ధనంబునకు విక్ర
యించుచున్నాను. చాతుర్వర్ణముల వారలలో నెవరై నా సరే కొనుం
డోహోయ్.

వీరబాహుడు రాకడ దర్వు - ఆట.

దూరముండుడయ్య దొరలూ పెద్దింటోన్ని ॥దూ॥ యీరబాహు
డాను పేరుగల్గవాన్ని ॥దూ॥ కాటికాపరినయ్య మేటిసూరుడనయ్య ।
కాటుకవంటిదేహ కళగుల్కువాడనయ్య ॥దూ॥ చెప్పరాదునోట తప్ప
తాగీవ స్తి! ముప్పు తిప్పలులేక నెప్పుడు నుండేద ॥దూ॥ శవమూకొక్క
రూక । జేకొన్న ధనమెల్ల । అరవిరలముగ నేను యట్టేగూర్చినాడ॥దూ॥
ధరణి మశురబాద పురమందునెలకొన్న పురమర్దనుని పాదములగొట్టు
వాడను ॥దూ॥

వ॥ అని యిటులరుదెంచి నక్షత్రకుని జూచి యేమనుచున్నాడన.

మాటలు

వీ॥ ఓ బాపనయ్యా యెంతకిస్తావయ్యా యీనెను.

న॥ కోటివరహాలు

వీ॥ అబ్బో నీకాళ్ళు మొక్తా యిన్నిరూపాయలా యీనెకు.

వ॥ నీకిష్టమైన యెడల కొనుము లేకున్న నీదారి గనుము.

వీ॥ ఆ యోమంటిపి నేను జెప్పినపని జేస్తడా మాయింట్ల

వుంటడా.

న॥ నీ వెనది నీయింట నేమిపని జెయ్యవలె.

వీ-గీ॥ కాటికాపరినయ్య నేకాలయముని । వంటివాడను మాదిగ
వాడనయ్య । కులము తక్కువ యనుటొక్క కొరతగాని । మహినినను
బోలునట్టి శ్రీమంతుడెనడు ॥

వ॥ నాకొక్క జీతగాడు కావలసి వుండి చానా దినాలనుంచి యె
తుకుతున్న యీయన నేను జెప్పినపని చేసేటట్టుంఁజె కొంటాకాని.

వాదం - దర్శు.

వీ॥ యెక్కువ తక్కువ జెప్పకూ । యిం । కొక్కమాటజెప్పు నీక్కూ॥

హ॥ నీవేమి గొందువు మూర్ఖుడా । ఛీ । యావల దొలగుము నీచుడా ॥

వీ॥ చింపిగుడ్డలజూచి పల్కెవా । నే । శ్రీమంతుడను గాదనుకున్నావా॥

న॥ జననాథ యెవడై తె నేమికా । మనకు । ధనమే ప్రధానముసుమ్మికా॥

వీ॥ చెప్పిన పనులన్ని జేయునా । యింక । తప్పిన దండింతుయొప్పునా॥

హ॥ నిన్నుజూడ కంపు గొట్టురా । యింక । నన్నెట్లుగొందువుచెప్పరా ॥

న॥ కోటివరహాలిందు దెమ్మిరా । యీ । మేటికూరుని గొనిపొమ్మిరా ॥

వీ॥ యిప్పుడే యిచ్చెద గైకొని । నా । కొప్పజెప్పమింక వీనినీ ॥

న॥ గొసపొమ్మయికవీర బాహుడా । మా । రుణముదీరెను సత్యశీలుడా॥

హ॥ ధరణిమకుట బాద వాసుడూ । యెంత । వరకీడ్చెమమ్ము గౌరీకుడూ॥

వ॥ అంత నక్షత్రము వెదలిపోవుటయు వీరబాహుండు హరిశ్చం
ద్రునకు వీరదాసుండని నామంబిడి స్మశాన భూమికిం దోడ్కొని పోయి
యేమనుచున్నాడన.

వీర-గీ॥ పనర నామాట లివియెల్ల వీరదాస । గుదియ చేతుల
బట్టుక బెదరకుండ । కాటిభూమిని రేవబల్ గాచియుండు । మిదియెనా
యాజ్ఞ నింక నేనేగువాడ॥

వ॥ ఇంకా వొకటి యేమనగా వచ్చిన కళేబరమున కొక్కంటికి వొక మాడవంతున వసూలుజేయుము.

హ-వ॥ మంచిది ఆలాగే స్వామి అనిన వీరబాహుడు వెడలిపోవు టయు నంత నక్కడ కలహకంఠి గృహంబులో చంద్రమతి పుదయాస్త మానములు జనులు చేయలేక నుండి తన మదిలో.

చంద్ర - దర్శు - ఆట.

యేమిసేయుదు గౌరనాథా । నే । నెటుల భరింతు నీవేధా నామనోహరునకు నన్నెడబాసియు । యీమహావిపదాంబుధిని ముంచి తివమమ్ము ॥ యే॥ వేసటనొందెను నాదేహంబూ । పనుల జేసి జేసియు నిరతంబూ । కాసంత కరుణలేకను నన్ను యిటువలె । దాసిపనులలోనీవు త్రోసితి వయ్యయ్యో ॥ యే॥

వ॥ యిటుల దుఃఖించుచున్నంతలో కలహకంఠి వచ్చి యేమను చున్నదన.

కల-వ॥ ఓసే చంద్రీ యేమిజేయుచుంటివే.

వాదం - దర్శు.

కల॥ యింటినిండ కసపు పెంటవోలేనుండే నేమేచంద్రీ ॥ పూడ్చి యుంటివ లేదా గూర్చుంటివి యిచ్చోటి దేమేచంద్రీ ॥

చం॥ యిప్పుడిప్పుడె పూడ్చి యిచ్చోట గూర్చుంటి నమ్మగారు । నన్ను । తిప్పలబెట్టకు మొప్పులకుప్ప మాయమ్మగారు ॥

కల॥ కూర్చుంటే పనులెల్ల కొనసాగు మాయంట యేమేచంద్రీ । నే । వోర్చేదాననుగాను పుడుకునీళ్ళు దోడవేమేచంద్రీ ॥

చం॥ ఆలాగె దోడెద నమ్మ సైరింపుమాయమ్మగారూ । నా । ఫాటమందున బ్రహ్మ వ్రాల్లిట్లు వ్రాసెనో యమ్మగారు ॥

కల॥ రోటిలో బియ్యంబు పోలేసి యున్నావ యేమేచంద్రీ । నీ । కూటికేలాగొచ్చు కూర్చుండపనిలేదు వినవెచంద్రీ ॥

చం॥ చేసిన బియ్యంబు చేటలోనుంచీతి నమ్మగారు । వో । భాసురాంగి ముళుర బాదవాసునిసాక్షి అమ్మగారు ॥

వ॥ యిటు లనుచున్నంతలో లోహితుండరుదెంచి చంద్రమతితో యేమనుచున్నాడన.

లో-వ॥ అమ్మా నేనీ బ్రాహ్మణ కుర్రవాండ్రను గూడి అడవికి బోయి పుష్పంబుల గోసీకొని వచ్చెదనే తల్లీ.

చం-వ॥ అటులే బోయిరా కొడుకా.

గీ॥ ధరణిపాలుడు నీయొక్క తండ్రిగారు! వొప్పుగాతాను సత్యం బుదప్పడేని । యెంచగా నేపతివ్రత నేనినీకు । ప్రాణభీతియు లేదునా బాలవినయం ॥

న॥ అని దీవించిన లోహితాస్యుండు బ్రాహ్మణబాలకుల గూడి యడవిలో.

బాలకుల - దర్శు.

రండీబాలకులు మీరందరునూ । కారండవడవిలో । నిండూ ముదమూతో మనమిప్పుడునూ । దండిదండి వృక్షంబులెక్కి మన మొండొరులము పుష్పంబుల గోతము ॥రం॥ ఫలమూలుగోసీ మెక్కుదామూ । పర్ణంబులగోసీ । వలనొప్ప చంకబెట్టుదామూ । సలలిత మొప్పుగ న్నిదిధెలు నేరుక । అలసట జెందక నాడుకుందమూ॥రం॥ చల్లని జలములు ద్రావుదామూ । చల్లులు మెక్కియుమన । మెల్ల వనచరముల గనుగొందాము । పుల్లములో రంజిల్ల మశురపురి । నల్లనికుత్తుక గల్ల శివునినిడి ॥రం॥

వ॥ అని యిటుల బాలకులందరు వనంబున చరించుచుండగా లోహితాస్యుని నొక యురగంబు గరచుటయు.

లో-కం॥ అబ్బా యేమోగరచెను । బొబ్బలు చెలచేగెవొళ్ళు బుద్ధియు జెదరెన్ తబ్బిబ్బుదోచె తాళను । దబ్బున మీరేగినాదు । తల్లికి జెపుడీ ॥

వ॥ అని భూమిపైబడి లోహితాస్యుండు నోటనుండి బురుగులు గ్రక్కుతు ప్రాణంబుల్ విడచెనంత బ్రాహ్మణ కుర్రలు చంద్రమతికడ కరుదెంచి యేమచుచున్నారన.

బ్రా-క॥ అమ్మా నీసుతునకు న । రృమ్ము గరచె యడవిలోన । ప్రాణము విడచెన్ । సుమ్మా మేమందరము భ । యమ్మున నిటువచ్చి తెల్పి నామికతల్లీ ॥

న॥ అనిన చంద్రమతి హాకుమాగాయని భూమిపైబడి మూర్ఛిల్లి కొంఠవడికిలేచి యేమని దుఃఖించుచున్నదన.

చం-దర్శ్య-ఆట.

హాహా ఓహితాస్య । హాహా ముద్దులతనయ । హాహా సుందరా
కానీ । హాసుగుణధీర ॥౧॥ కాలసర్పమునిన్ను గరచి ప్రాణముగొన ।
రలలీ వ్రాసెనా నీరజోద్భవుడూ ॥౨॥ రారాజ సుతుడవై రమణీయ
ముగబుట్టి । ఘోరవిపత్తుల గూలనై తిషిహా ॥౩॥ నినుజాసి నేనెట్లు నిలువ
నోపుదుతండ్రి । మనసీజరూపావో మాయయ్యారారా ॥౪॥ యిలను మశుర
బాద యీశుడెల్లెడలను గలడనుమాట నిక్కముగాకపోయె ॥౫॥

వ॥ అని యిటుల దుఃఖించుచున్న చంద్రమతింజూచి కలహాకంఠి
యేమనుచున్నదన.

కల-క॥ నీకంటె తెలివితేటలు । నాకెక్కువ గలదు నంగ । నాచి
రొయిటులకా । శోకింపుచుండగబను । లేకరణిని తీరునెవ్వ । రిటు
జేయుదురే ॥

వ॥ నీవు యింటిపనులన్ని మాని శుద్ధ శుక్రవారము సందెవేళ
నట్టింట కూర్చొని యేడుస్తుంటె నిన్నెవరు మెత్తురు పూర్కొనెదవా
లేక పొరకకట్టతో పూజించమనెదవా తెమ్ము

చం-మ॥ వినవమ్మా దయజూడగావలయు నీ । వీవేళ నన్నింకనా

తనయుండుగ్రత రాహిదష్టుడగుచుకా । దానెట్టులున్నాడొ యా
వనభూమికా పడువానిదెచ్చి బ్రదికిం । పకాజాలు మందిచ్చి గ్ర
క్కునరక్షింపవె పుత్రభిక్షమిడినా । కుం ప్రేమసంధిల్లగన్ ॥

వ॥ అని పాదంబులపై బడిన యా కలహాకంఠి చంద్రమతిం
ద్రోసివేసి తన్ని యేమనుచున్నదన.

వాదం - దర్శ్య - ఆట.

కల॥ కొడుకు కొడుకనియింత మిడుకుచుంటివిదేల దాసిదాన ।
యా । దుడుకు పోరనికయ్యి దుఃఖమెందుకునీకు దాసిదాన ॥

చం॥ కన్నకొడుకువాని కనకెట్లు నోర్చెద నమ్మగారు । నన్ను
మన్నించి సెలవివ్వు మహావేగిర మెవత్తు నమ్మగారు ॥

కల॥ చెప్పినట్టులవిని చేసెదవాలేదా దాసిదాన । నే । తప్పిన
దండింతు తాళనె నిన్నింక దాసిదాన ॥

చం॥ కోపమెందుకుచాదు కొడుకును బాసియు నమ్మగారు । నే
నోపజాలను యిప్పుడేపోయి వచ్చెద నమ్మగారు ॥

కల॥ పట్టెనుంచముపై న పరపూను బరచీయు దాసిదాన । నిద్ర
బట్టువరకు కాళ్ళు గట్టిగ బిసుకావె దాసిదాన ॥

చం॥ పరచీయుండిపక్క పవళించురావమ్మ అమ్మగారు । కాళ్ళు
కరమొప్ప నొత్తెద కరుణించునాపై న అమ్మగారు ॥

కల॥ కూర్కుజెందినదాక గూర్చుండియుండవె దాసిదాన । నే
కూర్కుజెందినపై న కొడుకూనుగనిరమ్ము దాసిదాన ॥

చం॥ అటువలె నీయొక్క యాజ్ఞమీరనుతల్లి అమ్మగారు యా ।
పటుతరమౌ మశురబాద వాసునిసాక్షి అమ్మగారు ॥

వ॥ ఇటులా కలహకంఠిని నిద్రబుచ్చి చంద్రమతి యడవింబ్రవే
శించి లోహితాస్యుని కళేబరంబుపై బడి యేమని దుఃఖించుచున్నదన.

చంద్రమతి - దర్వు - ఆట.

ననుబాసి పోతివా నాముద్దుతనయా । నినుబాయజాలనో నిర్మల
హృదయా ॥అ॥ అమ్మాయనుచుబిల్వ వదియేర కొడుకా । యిమ్మహి
లోన నేనింకే బ్రదుకా ॥౨॥ పాపకారిబ్రహ్మ వ్రాలిట్లువ్రాసే । నోప
జాలనుతండి నీపాటు జూచి ॥౩॥ వసుధమశురబాద వాససర్వేశా । కసి
దీరెనా నీకు గౌరీహృదేశా ॥౪॥

సీ॥ నిండుపున్నమవంటి నీయొక్కవదనంబు । కందిపోయెను నహా
కన్నతండ్రి । సంగడికోలల సరియైనహస్తముల్ । సోలిపోయెను చిన్ని
బాలనీకు । బంగారు వన్నెల పరిహించిననీదు । చక్కనిదేహంబు
చెక్కుజెదరె । పట్టుపరుపులపై న పవళించు నీపిట్లు । కరకు నేలలోబడి
పొరలుటాయె । యేమిసేయుదునాయొక్క నోముపలము । యింతె
గాబోలు నిన్నిప్పు డెత్తుకొనియు । దహన సంస్కారములుజేసి త్వరిత
గతిని । యేగకుండిన కలహకంఠెట్లుసెచు ॥

వ॥ అని యా అర్ధరాత్రంబున మృతకళేబరంబు నెత్తుకొని చంద్ర
మతి స్మశాన వాటిక కేతెంచి చితించేర్చి లోహితాస్యు నందుంచి
దుఃఖించుచుండిన వీరదాసుండా యార్థనాదంబు విని వచ్చి యేమను
చున్నాడన.

హరి - కందార్ధము

వనితా యీనడిరేయిని । పనులకు శంకింపకెల । వచ్చితిసీవ ।
 ర్తననేమి భర్తయెవ్వరు । వినుపింపుము వినగనాకు దర్బు । వినుత
 సుళీలా । నీదుపేరు వినియెదజాలా మిత్ర । మనతంబగుదుఃఖమేమిట
 గలిగెనే యీ ప్రేతభూమికి । నొనరునా శాసనము నాదిగై । కొనక
 రాజన దిచట నేరికి వినుత ॥

చంద్ర - కందార్ధము

కరుణాకర నేనొకభూ । సురనాథుని దాసివయ్యి । సూనుడు
 వీడుక । యుగము ముట్టిన జచ్చెను । తెరగెయ్యది దోచదాయె ॥
 దీనురాలనుగా । యీ దుఃఖంబు మానజాలనుగా । నరనుత విని దహ
 నంబు జేయుటకిందు । జొరివ స్తి చేతులుజోడించి మ్రొక్కెద ॥దీను॥

వాదం - దర్బు - ఆట

హ॥ మానీని మణివొక్క । మాడనాకొసగీయు । పీనుగ నిటు
 గాల్చుకొనుమూ । మాటవినుమూ ॥

చం॥ దాసురాలనొక్క కాసై న లేదయ్య । దోఁతొగ్గితిసీ మన్నిం
 పూ । దయదలంపూ ॥

హ॥ యజమాని యాజ్ఞ నేనెటువలెదోయుదు । అశరుద్రా
 దులు వచ్చినాను । విననునేనూ ॥

చం॥ యేమిసేయుదుమాడ । నెటువలెగొనినత్తు । స్వామిసన్
 కరుణించుమయ్యా । బీదనయ్యా ॥

హ॥ మాడలేకున్న నీమంగళసూత్రము । నూడదీసియు నివ్వ
 రాదా । యింతవాదా ॥

చం॥ ధంఠీ మకురబాద ధాముడై వెలసిన । హరుని చిత్రము
 దోచదాయా । తెలియదాయా ॥

చం-వ॥ నామంగళసూత్రము నాప్రాణనాథునికి దప్ప యితరు
 లకు కనబడదు కావున యీయన నా ప్రాణేశ్వరుండు కాబోలునని
 శంకించి యేమనుచున్నదన.

గీ॥ సప్తద్వీపంబులను యేక చక్రముగను । చక్కగానేలు యా
 హరిశ్చంద్రునకును । సుతుడు పినిని దహియింప ఊతితలమున । స్థలము
 లేకుండ వ్రాసెనా తమ్మిచూలి ॥

హ-వ॥ హా ప్రాణేశ్వరీ యీ దుఃఖాంబుధి నెట్లు తరింతును.

చం-వ॥ ప్రాణేశ్వరా రాజాధిరాజువైన నేడు నీకీ వల్లకాడునకు కాపరి యగుట విధి వ్రాసెనా అయ్యో.

సీ॥ ఈమంచ నవరత్న హేమసింహాసన । మా యెనా రాజకులావ తంస । యీభూతజాలముల్హితపురోహితమృత్తి । పరిజనంబులె భూమి పాలతిలక । యీసివారుతము మీకెలమి మాగదగీత । మాయనే సార్వ భౌమాభిరామ । యీకొరవి దయ్యముల్ భీకర భటవర్గ । మాయెనే సుజన విధేయనీకు ॥ మనుజ శిరములు ఘనమైన కనక కుంభ । చయమె యీ వెంట్రుకలునీకు చామరములె । ప్రేతభూమియు మీకు సాకేత పురమె । ధారుణీనాథ విధి నెట్లు దూరుదకటా ॥

హ-వ॥ ప్రాణేశ్వరీ మన ప్రార్థ మిట్లుండ నేమి సేయుదము హా కుమారా వంశవర్ధనా సోయితివా.

హరి - దర్శు - ఆట.

నాముద్దు పుత్రిక లోహితా । నీవు । నన్నెడ జాసితివా లోహితా । ప్రేమతో నీనగు మోము ముద్దొకటిమ్ము । నామూలధనమానే నేమిసేయుదుతండ్రి ॥హా॥ యెన్ని యెటులైన నే నోర్చితి నీ । వున్నా వనుచు సంతసించితి । కన్నతండ్రిరొనన్ను కన్నెత్తిజూడుము । యెన్నడు యిటులౌట యెరుగ నాకలనైన ॥హా॥ ధరణి మశురజాద వాసుడూ । యింత । దయదప్పె మనవై విశ్వేశుడూ । పరగ యీ దుఃఖంబు భరి యింప నోపను । చిరుతా నిన్నెడజాసి జీవించునెటువలె ॥నా॥

చం-వ॥ నాథా తెల్లవార వచ్చుచున్నది. యిటుల దుఃఖించిన మన నోదాద్యు వారెవరు త్వరగా చితికి నగ్నిని ముట్టించుడు.

హ-వ॥ కాంతా నేనేమిసేయువాడను నాయేలికయగు వీర బాహుని యాజ్ఞానుసారము నొక మాడ గైకొనక శవమును దహింప జెల్లదు త్వరితగతి నేగి యెందైననొక మాడను గొనిమ్ము పొమ్ము.

హ॥ అనేచంద్రమతి మిగుల దుఃఖించుచు కాశీపురంబుజొచ్చి పోవుచున్నంతలో.

దొంగ ప్రవేశము - దర్శు

దొంగల్లోనేను మొనగాడరా । జనుల । భంగపుచ్చెటి దండి
ఘనుడనురా । రంగై న యిండ్లల్లో చెంగూన పడదృంకి । బంగారు నగ
లెల్ల దొంగిలించెడివాడ ॥దొం॥ అద్దుమ్మ తిరి నిద్దుర ప్రొద్దున ।
మిద్దేలు పగులగొట్టేద్దునురా । సద్దులేకుండాను । సందుగొందులుదిరి ।
బాద్దూరి పనులెల్ల జేద్దూనురా ॥దొం॥ సంకెళ్ళు బడినాను శంకలేకుం
డాగ అంకాలమ్మకు మొక్కి యరిగేదరా । బింకముతో రాజ కింకరు
లొచ్చిన । జంకులేక నేను దెంకెల్లురా ॥దొం॥ భూరి మశురబాద పుర
వాసుడైనట్టి తారేశుమోణిని దలచెదరా । దారూ గొట్టియు సాచాయి
దాగి హుషారుతో పనులెల్ల సలిపెదరా ॥దొం॥

వ॥ ఇయ్యాల యీ కాశీరాజు కొడుకను జంపి యీనగలెల్ల దొంగి
లించుకొని తెస్తానికాని రాజభటులు నన్ను తరుముకుంటూ వచ్చుచుం
డిరి. యీమూట నేమిచేద్దును అని దారిలో చంద్రమతిం జూచి.

మాటలు

దొం॥ అమ్మా నీవెవరు యీ యర్థరాత్రి మొక్కడకేగుచుంటిని.

చం॥ అన్నా నేనొక బీదగాలను నాకుమారుండు సర్పనష్టుండై
మృతినొందెను వానిం - గాల్చుటకు నొకమాక పడిగి దెచ్చుటకై బోవు
చుంటిని వొకమాడ నుండిన దయసేయుము.

దొం॥ అమ్మా అటులైన కొంతమీమూటను బట్టుకొనుము నే
నిప్పుడే మాడనుదెచ్చి యిత్తును అని దొంగ వెడలిపోయి నంకలో రాజ
భటు లరుదెంచి చంద్రమతింజూచి.

భటులు - దర్శు

పాతకి మారాజసుతుని ఘాతజేసి సొమ్ములెల్లనీతీరున దొంగిలించ
భీతింతయు లేదనీకు ॥పా॥ రక్కసివోగాక కాశ రాతిరివో నీవు బాలు ।
చిక్కబట్టి చంపనీకు చేతులు నెట్లాడెనొకా ॥పా॥ వారక శ్రీమశురబాద ।
గౌరీ శంకరునిసాక్షి । ధీరతో భూమీశుడు పురిదీయక మానడు
నిన్నిక ॥పా॥

వ॥ అని యా రాజభటుడు చంద్రమతి నీడ్చుకొని పోవుటయు నంత నక్కడ హరిశ్చంద్రుండు.

హరి - దర్వు - ఆట.

సతిరాక పాయె నీసుతునెట్లు దహియింతు । వెతలపాలైతి యేగతి దోచడా యె ॥స॥ భానుకులమునబుట్టి మానవేంద్రుడనయ్యి । హీన జాతికొల్పి యేగొల్వనైతి ॥స॥ కులవర్ధనుండైన కొడుకును బోనాడి । యిలలోన జీవింప నెటులోర్చుదింకా ॥స॥ వసుధ మళుగబాబ వాసుడై నట్టియా । పశుపతి కరుణ న్నాపెనింక రాదో ॥స॥

వ॥ అని యిటులనుకొను చున్నంతలో రాజభటులు చంద్రమతి నీడ్చుకొని వచ్చి వీరదాసుండను హరిశ్చంద్రుని పాదములకడ బడవైచి నొక పుత్తరంబిచ్చిన హరిశ్చంద్రుడది గైకొని యేమని చదువుకొను చున్నాడన.

సీ॥ ఘనబాహు బలుడైన కాటికాపరివీర । దాసుని కిప్పుడు ప్రవాసినదియు । యేమనగాయిట్టి యింతి నాబాలుని । జంపియుసొమ్ములు సంతరించి । పారిపోవగ రాజభటులది గనిపెట్టి । కట్టి తెచ్చిరిదీని కడు రయమున । శోధించగామాదు సొమ్ములన్నియుజిక్కె । గాన దీనికి నేడు కఠినముగను ॥ శిక్షబిధించుటేమన నీక్షణంబె । ఘోర తర ఖడ్గమున దీని గొంతునరికి । భూమిలో పూడ్చి వేయు నీభుజబలమున । యిదియె నాయాజ్ఞ సంశయ మేమివలదు॥

ఇట్లు

కాశీరాజు

న॥ హరిశ్చంద్రుడా పుత్తరము చదువుకొని హాహ మేశ్వరాయని కృపాణము లేవనెత్తినంతలో హరి హర బ్రహ్మాండ్రాదులు విశ్వామిత్ర వశిష్ఠాది మునులు ప్రత్యక్షంబై యప్పుడు.

విశ్వా-గీ॥ తాళుతాళుమయ్య ధరణీతలేశ్వర । నిన్నుబోలువాని నెందుజూడ సత్యసంధుడనగ సహజంబు నిన్నిక । పుణ్యమూర్తి నిన్ను బొగుడతరమె ॥

శివు-కం॥ పదునాల్గులోకములలో । విదితంబుగ నిన్నుబోలు । వీరుడు గలడే । సదమల సత్యాత్ముడవని । మది దెలిసితి నయ్య భువన । మాన్యచరిత్రా ॥

హ-వ॥ హే కైలాసపతే హీన జాతీయుని నేవకుండనగు నన్ను
గౌరవించుట దగునే.

పి-వ॥ రాజన్యతిలకా యిదియెల్లను నాయొక్క మాయనే కాని
నిజముగాదు నాయొక్క దివ్యదృష్టి నీకొసంగితిని జూడుము.

హ-గీ॥ కాలకౌశికుడనువాడు కాలుడరయ । వీరబాహుండు
సురపతి విమలయశుడు । కాశిపట్టణ ప్రభుడు నీకౌశికుండు । సర్వమును
మాయగాదోచె స్వాంతమందు ॥

వ॥ అని యిటులనుచున్నంతలో స్మశానభూమి నందన వనముగా
మారుటయు నింతలో లోహితాస్యండు పురీష్టివితుండై జననీ జనకులం
జూచి దండప్రణామంబులిడిన వారలు బాలునెత్తుకొని ముద్దాడి అట్టి
సంతోష సమయంబున పరమేశ్వరుని పేరట మంగళ హారతులిచ్చి
రెటులన.

మంగళహారతి.

మంగళంబనుచు బాడరే । గంగాధరునకు । మంగళ హారతులు
నివ్వరే । మంగళంబనరె సారంగనయనులారమీరు । లింగరూపునకును
దారుకాంగనా భుజంగునకును ॥మం॥ నందివాహనునకు భవునకూ ।
వందారుమౌని బృందవందితునకు హరునకూ । కందర్ప దమనునకు ।
సుందనిభ గాత్రునకు । మందరాద్రి ధీరునకు । యిందుకళాధరునకు ॥జయ॥
మం॥ శరధి తూణీరధరునకూ । కరుణాకరునకు । గిరివర కోదండ ధరు
నకూ । ధరణి మశురబాద పురిని । నిరతము వసియించిభక్త । వరులను
రక్షించు త్రిపుర హరునకు పరమేశ్వరునకు ॥మం॥

స ం పూ ర్ణ ము.